9

10556

Brieux

DOS PESETAS

BRIEUX

Els Tarats

DRAMA EN TRES ACTES

Traducció AVENIR

BARCELONA
Imprempta de Josep Ortega, Sanpau, núm. 96
1905

Al doctor A. FOURNIER,
de l'Academia de Medecina de París.

Permeti-m dedicar-li aquesta obra, ja que la major part de les idees que en ella tracto de vulgarisar són de vostè.

Jo crec, com vostè, que la sífilis perdrà molta de sa gravetat quan se parlarà amb tota claretat d'un mal que no és ni una vergonya ni un càstic, i quan els que n'estàn atacats, sapiguent els mals que poden propagar, coneixeràn mellor els seus devers envers els altres i envers ells mateixos.

Compti am la meva respectuosa simpatia.

BRIEUX

Personatges

EL METGE.

EL TARAT.

EL SOGRE.

UN PARE.

UN DEIXEBLE.

L'ESPOSA.

LA MARE.

LA DIDA.

UNA PERDUDA.

UNA TREBALLADORA.

UNA CRIADA.

ACTE PRIMER

La sala de visites del Metge. Decoració posada en angle: a la dreta un gran finestral am vidres que hi ha representat un assumpte religiós i ocupa quasi tot el pany de pared. Davant, sobre de columnes, objectes de bronzo i marbre, i paralelament una espaiosa taula-escriptori istil Lluís XIV plena de papers i estatuetes. Entre la taula i el finestral, el silló del Metge; a l'altra banda, un altre silló a la vora de les candilejas; *un tamboret. A l'esquerra, en primer terme, porta d'entrada, que, oberta, deixa veure una galeria gornida de tapiços, estatues i quadros. Més lluny, una gran vitrina-biblioteca; assobre tres quadros representant Wallace, Dupuytren i Ricord. Bustes de metges cèlebres. Una tauleta am dugues cadires. Al fons, una porteta. La sala, sumptuosa, està materialment plena d'objectes d'art.*

ESCENA I

EL TRASPUNTE

TRASPUNTE. Senyors: L'autor de l'obra que's va a representar creu haver de dir que en ella's proposa estudiar la sífilis en ses relacions amb el matrimoni. Aquesta obra no conté cap motiu d'escàndol, cap espectacle repugnant, cap pa-

raula obscena i pot ser escoltada per tot-hom, si's creu que les dònes poden ser virtuoses sense ser tontes o ignorantes. *(Teló.)*

ESCENA II

EL METGE I EL TARAT

(El teló s'aixeca després de breus instants. En Jordi, jove grassó de vintisís anys, torbat i molt amohinat, entra per la porteta del fons, prenent son bastó, guants i berret de sobre'l tamboret. A l'asseure-s al silló davant de la taula del Metge, llensa un gran sospir. El Metge, quaranta anys, fort, aire d'home superior, vesteix levita i al trau l'insignia de la Llegió d'Honor, entra junt amb el Tarat.)

TARAT. *(Ulls rodons, bonatxó sense ser ridícul.)* I doncs, què'n diu?

METGE... Que no hi ha cap dubte.

TARAT. *(Aixugant-se'l front.)* Que no hi ha cap dubte? En quin sentit?

METGE. En el dolent. *(Escriu. En Jordi palideix, queda un moment sense dir res, aterrat; després sospira de nou.)* Vostè ja s'ho pensava, eh?

TARAT. No, senyor...

METGE. Bé... però...

TARAT. Déu meu!... *(Està aniquilat.)*

METGE. *(Havent acabat d'escriure i veient son estat.)* No s'alarmi perxò. Per cada set homes dels que trobi pel carrer, en societat o en el teatre, n'hi ha al menos un que està o ha estat en el mateix cas de vostè; un per cada set; el quinze per cent.

TARAT. *(Baix, enraonant amb ell mateix.)* Ja sé lo que'm toca fer.

METGE. I jo també. Aquí té la recepta; va a la farmacia pera que li preparin.

TARAT. *Prenent la recepta.)* No, senyor.

METGE. Sí, vostè farà com tot-hom.

TARAT. No, perquè jo no hi estic en la situació dels altres. Ja sé lo que'm toca fer. *(Es posa la mà al pols.)*

METGE. De cada dèu vegades cinc, en aquet mateix silló que vostè està assegut he vist la mateixa acció. Am sinceritat: cada hu es creu més desgraciat que'ls altres. Am reflexió, i després d'haver-me escoltat, es comprèn que és una companya am la que s'hi pot viure; com en totes les unions, l'armonia consisteix en les concessions recíproques... Vaja, li repeteixo, és una cosa molt natural, molt corrent, és un accident al que hi està propens tot-hom. I referint-se a n'aquet mal tant impropiament dit mal francès, perquè no n'hi ha cap de més universal, casi's podria dir, dirigint-se als aficionats a l'amor venal, el vers famós: *Aquí tens ton amo. Ho és, ho ha sigut, o l'ha de ser.*

TARAT. *(Havent-se posat la recepta a la butxaca exterior del jaqué.)* Però a mi no m'havia d'haver succeit.

METGE. Per què? Perquè és de l'alta societat? Perquè és ric? Miri al seu voltant: creu vostè que tots aquets objectes d'art m'han sigut regalats per perdularis?

TARAT. *(Dolorosament.)* Però no sóc pas calavera jo. Si la meva joventut podria servir d'exemple a tots els joves... No n'hi ha d'altre... comprèn? No n'hi ha un altre que s'hagi divertit am més prudencia. Si li digués que en tota la meva vida no he tingut més que dugues querides, què'm respondria?

METGE. Li respondria que amb una sola n'hi hauria hagut prou pera fer-lo venir a casa.

TARAT. No, senyor, cap d'aquestes dugues podria

fer-ho. Cregui-m: ningú, ningú com jo ha temut tant lo que ara'm passa; ningú, pera evitar-ho, ha reflexionat tant com jo ni ha pres tantes precaucions. La meva primera querida va ser la dòna del meu mellor amic i vaig triar-me-la precisament per ell, i no perquè fos el mellor amic, sinó perquè sabia que era de costums pures i rígides, gelós i que vigilava a la seva esposa, no deixant-la imprudentment buscar-se noves amistats, sempre perilloses. A n'ella mateixa jo li feia tenir aquesta aprensió, el terror a n'aquet mal; jo li feia creure que tots els homes n'estaven tacats pera que no se li ocorregués enganyar-me. El meu pobre amic va morir en els meus braços; sols això podia separar-me d'ella... Tot seguit vaig entendre-m amb una noia treballadora...

METGE. No'n tenia cap més d'amic de costums tant exemplars?

TARAT. No, senyor... les costums del dia vostè ja sab com són.

METGE. Mellor que ningú.

TARAT. Doncs, com li deia, vaig entendre-m amb una treballadora, honrada, que estava, ella i sa familia, am molta necessitat. L'avia xacrosa, el pare malaltís i am tres germanets, jo feia viure tota aquella gent... M'estimaven molt; em deien l'oncle Raul, perquè no vaig ser tant ignocent de donar el meu nom verdader, no li sembla?

METGE. Oh! El nom sol rai! De totes maneres, sempre és més prudent.

TARAT. Ja ho crec! L'havia avisada i fet sapiguer a la seva familia que si m'enganyava la deixaria al moment, i aixís tot-hom me la vigilava. Jo he passat sempre'l diumenge am la meva familia. En mi és tradicional això; per seguir

aquesta costum, havia inclinat a l'amiga a les funcions religioses; el rosari, la missa, les quaranta hores, eren per ella ocasions de fer honestes sortides. Sa mare l'acompanyava a l'iglesia, doncs jo les hi havia llogat dugues cadires per un any i estaven orgulloses de veure'l seu nom gravat sobre una placa de metall. No sortia mai sola. Fa tres mesos, quan se va tractar del meu matrimoni, vaig tenir-la de deixar. Tot-hom plorava —no invento ni exagero res—: tot-hom plorava. Em sembla que no sóc pas dolent. M'anyoren per tot allà ont he passat.

METGE. Vostè era molt feliç. Com se li va ocórrer cambiar de vida?

TARAT. *(Extranyat de la pregunta.)* Pera crear-me una posició... El meu pare, que era notari, abans de morir m'havia manifestat el seu desig de que'm casés am la meva cosina, i així amb el seu dot em podria posar una notaria. Un bon partit —una nena encantadora que estimo am tota l'ànima— (perquè fixi-s bé que l'estimo) i de la que'n sóc, crec poguer-ho dir, correspost. Tot ho tenia, tot, pera viure amb una tranquila felicitat. Els que'm coneixen m'envejaven. *(Enternint-se.)* Ha calgut que companys imbècils, després del dinar de despedida de solter, em temptessin... I vegi a lo que he anat a parar!... Mai he tingut sort en res, en res. En conec que porten una vida de cràpula i mai els hi ha passat res a n'aquets animals... Jo, per una maleïda ensopegada, tinc el meu pervindre perdut, la meva vida emverenada!... Què serà de mi ara? Tot-hom fugirà del meu costat... Sóc un paria, un empestat. No val més que desapareixi? Així acabaré de patir. Ja veu vostè mateix que no hi ha ningú més desgraciat que jo! *(Plorant.)*

Ningú... ningú!... *(Posant-se'l mocador als ulls.)* Oh!... Oh!... Oh!...

METGE. *(Alçant-se i acostant-se-li somrient.)* És precís ser un home i no plorar com un nen.

TARAT. *(Tot plorant.)* Però si jo hagués sigut dels que'ls agrada divertir-se, passar el temps als cafès-cantants entre gent viciosa, ho compendria, fins diria que m'ho mereixo!

METGE. No.

TARAT. No?

METGE. No, tampoc ho diria; però no hi fa res, continui.

TARAT. Sí que ho diria; sóc prou sincer per dir-ho, si m'ho hagués merescut; però res d'això. M'havia privat de tots els gustos. He resistit sempre totes les temptacions. Mai he volgut anar de disbauxa amb els meus amics. Fins les mares que'm coneixen retreuen als seus fills el meu exemple, lo que'm feia estar orgullós. Havia posat ordre fins en la part desordenada de la meva vida. Les meves dugues amigues m'havien ajudat a preparar-me pera'ls examens. Si li digués que casi per elles sóc advocat! Ja m'hauria agradat també tornar a casa a la matinada amb el coll del pardessú alçat i fumant un habano encès a casa d'una fulana de preu o encara que hagués estat més modesta. Les cares pàlides, els llavis vermells i les ceies ben negres i arquejades m'agraden tant com a un altre. També m'haurien agradat les orgies, les aventures, el Xampany, els baixos brodats, els llits luxosos. Tot això ho he sacrificat per la meva salut, i vegi de què m'ha servit... Ah! Qui s'ho havia de pensar! Oh! Qui s'ho havia de pensar!... Si ho hagués sapigut, li dic que hauria sigut un ser repugnant, sí, repugnant! Així tindria la satisfacció d'haver-me'n aprofitat. Quan penso

a quines vergonyes, a quins mals terribles i a quines catàstrofes estic condemnat!

METGE. I a què ve tota aquesta cançó?

TARAT. Sí... sí... ja ho sé: els cabells que cauen, la camamilla en lloc de tè... Ja'm veig passejant per l'acera ficat en un cotxet conduit per un criat i jo fent ga... ga... ga... *(Plorant.)* Vegi què'n quedarà de l'elegant Raul! Perquè jo era l'elegant Raul.

METGE. Vaja, que no n'hi ha per tant. Ara s'aixugarà'ls ulls per última vegada, eh? Es mocarà, es posarà'l mocador a la butxaca i m'escoltarà.

TARAT. *(Obeint.)* Està bé, doctor, però l'adverteixo que perd el temps...

METGE. Li asseguro...

TARAT. Sí, ja ho sé lo que'm vol dir.

METGE. Sent aixís, aquí no hi té res que fer... Ja se'n pot anar.

TARAT. Com que ja hi sóc, l'escolto, doctor. Vostè és una bona persona, molt bona persona.

METGE. Tot lo que vostè preveu, am perseverancia i voluntat no li passarà.

TARAT. Verdaderament, dir-me això és el seu dever.

METGE. Li dic que a París n'hi ha cent mil com vostè que estàn ben aixerits. Ja pot veure vostè mateix que d'aquells cotxets no n'hi han pas tants com això.

TARAT. És veritat!

METGE. Per altra part, tots els que hi van no tenen tots el mal que vostè creu, i, igual dels cent mil que he citat, vostè tampoc tindrà tanta desgracia. El mal és serio i res més.

TARAT. Ho veu? És una enfermetat grave!

METGE. Sí.

TARAT. De les més graves.

METGE. Sí, però té la sort...

TARAT. La sort?

METGE. Relativa, si vostè vol... però té la sort d'estar atacat d'una d'aquelles malalties pera les que tenim medis d'acció més enèrgics i més segurs.

TARAT. Sí, sí, remeis pitjors que'l mal.

METGE. Vostè s'enganya.

TARAT. No m'ho farà pas creure que's pugui curar.

METGE. Sí que's pot.

TARAT. I que no estic condemnat a...

METGE. Li juro.

TARAT. No s'enganya pas?... No m'engánya? A mi m'havien dit...

METGE. Li havien dit... li havien dit! Jogaria que coneix la llegislació de la Xina sobre les pareds mitjaneres de les cases.

TARAT. Naturalment; però no comprenc a què ve...

METGE. Vui dir que en lloc d'ensenyar-li això, hauria valgut més que li haguessin ensenyat lo que és el mal que té. Pot-ser sabent-ho hauria evitat d'agafar-lo.

TARAT. Bé, però qui's podia creure això d'una dòna tant distingida! No's cregui que triés una qualsevol... Viu al carrer de Berna, un barri hermós.

METGE. No hi fa res el barri... Aquesta malaltia no és com tantes d'altres, perquè no té preferencia pels desgraciats.

TARAT. Però si casibé és una dòna honrada! És amiga de la querida d'un dels meus companys, una casada, i ella viu am sa mare, que era a viatge. Ni'm volia escoltar: la vaig pregar més de mitja hora. Pera decidir-la vaig tenir de prometre-li una anell igual a la que té la seva amiga, i encara'm va fer pujar descalç l'escala per no fer mal pensar al porter.

METGE. Doncs bé: si vostè n'estés enterat, sabria que aquestes circumstancies no garanteixen res.

TARAT. Té raó, doctor, se'ns deixa ignorar molt.

METGE. Sí, massa.

TARAT. No obstant, no's pot pas parlar d'aquestes coses en els diaris.

METGE. Per què?

TARAT. Li dic am coneixement de causa. El meu papà era propietari d'un diari, i si mai haviem imprés tant sols aquesta paraula, quina pluja de baixes!

METGE. Però bé hi publiquen noveles d'adulteris.

TARAT. Oh! Al suscriptor li agraden.

METGE. Té raó: és l'educació del públic que s'ha de fer. Un home respectable portarà sa muller i filles al cafè-concert, aont hi veuràn coses que farien enrogir a un metge. El seu pudor s'alarma no més quan sent parlar d'aquestes coses seriament.

TARAT. Després de tot, què s'hi guanyaria de tenir-ne coneixement d'aquet mal?

METGE. Coneixent-lo mellor s'evitaria més.

TARAT. Lo que's necessitaria és un medi d'evitar-lo del tot.

METGE. Doncs és ben senzill.

TARAT. Digui.

METGE. Això ara ja no té interès pera vostè; però quan sigui pare podrà donar aquet medi al seu fill.

TARAT. I és?

METGE. No volguer més que a una dòna... pendre-la verge i estimar-la lo suficient pera que ella no us enganyi.

TARAT. I que és còmodo això! I si's casa als vintivuit anys el meu fill, entretant...?

METGE. Aleshores, pera que corri menos perills, vostè li aconcellarà anar a trobar les venedores d'amor higienisades.

TARAT. Am garantia del govern.

METGE. I que les trii un xic madures.

TARAT. Per què?

METGE. Perquè a certa edat totes elles deixen de ser perilloses per haver pagat el seu tribut. Veliaquí lo que vostè podrà dir als seus fills.

TARAT. Doncs que'n podré tenir de fills?

METGE. Sí, senyor.

TARAT. Ben sans?

METGE. Ben sans. Si vostè's tracta tal com convé, llargament, i a consciencia, poca cosa haurà de témer.

TARAT. És veritat?

METGE. Norantanou probabilitats sobre cent.

TARAT. Sent aixís, em podré casar?

METGE. Es podrà casar.

TARAT. No m'enganya, veritat? Vostè no'm donaria aquesta confiança... No exposaria... I fins quan no podré casar-me?

METGE. Dintre tres o quatre anys.

TARAT. Com! Dintre tres o quatre anys! I no podrà ser abans?

METGE. No, senyor.

TARAT. Per què? Estaré malalt tot aquet temps? Ara mateix vostè'm deia...

METGE. El mal ja no serà perillós pera vostè... però vostè serà perillós pera'ls altres.

TARAT. Però, doctor, si m'haig de casar d'aquí un més!

METGE. És impossible!

TARAT. No puc fer-ho d'altra manera. El matrimoni està ja preparat; tinc les amonestacions tirades... he donat la meva paraula.

METGE. Vet-aquí lo que són els clients! Fa un moment volia suicidar-se: ara vol casar-se d'aquí un més.

TARAT. És que és necessari!

METGE. Jo li prohibeixo.

TARAT. Això no ho pot dir seriament. Desde'l moment que'l mal no és lo que jo'm creia i què puc curar, ja no'm mato. I, com que ja no'm

mato, segueixo'l curs de ma existencia. Tinc compromisos contrets i em caso.

METGE. No.

TARAT. Sí... Si'l meu casament es desfés, seria un desastre. Vostè'm parla així perquè ignora la meva situació. Jo no'n tenia pas ganes de casar-me... tenia una segona familia, com li he dit; els nens m'adoraven... és la meva tia, una solterona carinyosa, la que m'ho ha preparat tot. Aquet projecte ha entusiasmat a la mamà; no desitja més que breçar als seus néts. Ja voldria veure-m «establert». El meu matrimoni és una idea fixa per ella i tot el dia està preguntant-se si viurà prou temps pera veure realisat el seu somni. I no és això tot. Jo, que m'he enamorat de la meva promesa! Si ara jo no pogués casar-me, la mamà's moriria de pena i la tia'm desheredaria. És ella qui té la fortuna de la familia. Però això seria lo de menos. I el meu sogre! El meu sogre és un home molt tocat i posat. No bromeja mai amb els assumptos serios, i això podria costar-me car, però molt car. Ademés adora a sa filla. Ell me demanaria explicacions... No sé lo que passaria... Ja veu: hi va la salut de la mamà, l'herencia de la tia, el meu pervindre, el meu honor i pot-ser la meva vida. En fi, li dic que tinc la paraula donada.

METGE. Doncs l'haurà de retirar.

TARAT. Ja ho diu vostè! Però, suposant que això siga possible, no podria retirar la firma posada al document on me comprometo a pagar, dintre dos mesos, la notaría que he comprat.

METGE. Amic meu, totes aquestes...

TARAT. No'm dirà pas que m'hagi faltat prudencia, ja que no he disposat del dot fins pera després de la lluna de mel.

METGE. Totes aquestes consideracions, per mi, com

si no les fés: sóc metge i res més que metge. Jo no puc dir-li més que això. Si vostè's casa abans de tres o quatre anys, serà un criminal.

TARAT. No, senyor, vostè és més que metge, és també un confessor. Vostè no és tant sols un savi i no pot contentar-se amb observar-me com observaria una cosa inanimada al seu laboratori i dir-me: «Vostè té això, la ciencia diu això altre. Ara ja se'n pot anar.» Tota la meva existencia depèn de vostè. El seu dever és escoltar-me, perquè quan vostè ho sabrà tot, em compendrà i trobarà'l medi de curar-me d'aquí un més.

METGE. Si m'estic esforçant en dir-li que no existeix medi. No estaré segur de la seva curació —una seguritat relativa— fins d'aquí tres o quatre anys.

TARAT. Li dic que sí que'l trobarà. Escolti-m: si no'm caso, no cobro'l dot. Vol dir-me com ho faré pera pagar documents que tinc firmats?

METGE. Oh! Si posa l'assumpto en aquet terreno, la solució és ben senzilla. Vaig a donar-li un medi! Procuri posar-se en relació amb alguna persona ben rica, faci mèrits pera captar-se la seva confiança i, quan ho hagi conseguit, la ploma.

TARAT. No estic pera bromes.

METGE. És que no és cap broma. Robar a n'aquesta persona, fins assessinar-la, no serà un crim més gran que'l que faria vostè casant-se amb una noia sana i pera apoderar-se del seu dot no reparés en exposar-la a les terribles conseqüencies del mal que li donaria.

TARAT. Conseqüencies terribles?

METGE. I que la més terrible no és la mort.

TARAT. Però vostè'm deia ara fa poc...

METGE. És que ara fa poc no li deia tot: encara que atenuat i casi suprimit pels nostres remeis, el

mal queda misteriós, amenaçador i, en fi, am prou gravetat pera que sigui una infamia l'exposar la seva promesa a fi d'evitar-se vostè un disgust, per gran que sigui.

TARAT. Però és cert que aquesta desgracia succeiria?

METGE. Ni tant sols am bon fi vui dir mentides. No, cert absolutament no ho és; probable, sí. Una altra veritat que crec haver-li de dir: el nostres remeis no són infalibles. En certs casos —molt pocs— un cinc per cent escàs, no fan efecte. Vostè pot ser una d'aquestes excepcions. La seva senyora també. I aleshores...? Aleshores... m'atenc a lo que ha dit vostè: poden esperar-se les pitjors desgracies.

TARAT. Dongui-m un concell.

METGE. Sols en tinc un pera donar-li: no's casi. Vostè té una tara, i aquesta tara és un deute que pot-ser no sigui reclamat, però que també pot ser-ho per un acreedor sense pietat que's presenti quan vostè menos s'ho pensi i vingui a demanar-li comptes brutalment. Vaja, vostè és home de negocis i sab prou bé que'l matrimoni és un contracte. Casar-se sense dir una paraula a ningú de l'estat en que's troba és com si entrés a formar part d'una societat ocultant el passiu. És gràfica la frase, eh? És una mala acció que la llei hauria de castigar.

TARAT. I doncs com ho faré?

METGE. Vegi-s amb el seu sogre i expliqui-li tota la veritat.

TARAT. Si ho faig aixís, no és un plaço de tres o quatre anys el que m'imposarà pera curar-me, sinó que's negarà en rodó a acceptar-me com a gendre.

METGE. En aquet cas, no li digui res.

TARAT. Si no justifico aquets anys d'espera, no sé pas lo que farà. Té un caràcter molt violent, i es negarà a dar-me sa filla. Per tot lo que li he

dit, vostè pot creure-m un home de diners. És veritat, i jo crec que'l nostre primer dever és fer-nos una posició. De petit no m'han ensenyat altra cosa, i en els temps que vivim això és lo més important; sent aixís, no havia pas de buscar pera casar-me una pobreta. *(Emocionat.)* És molt natural això. Però ella té tantes qualitats, la seva bondat és tant superior a la meva que l'estimo... com s'estima en les noveles. Lo que sento més no és pas el perdre la notaría que he comprat, encara que'm serà una gran decepció: el meu disgust és de perdre a n'ella... Si vostè la vegés, si la conegués, em compendria. *(Traient-se la cartera.)* Aquí porto'l seu retrato... Tingui, miri-se-la. *(Suaument el Metge refusa.)* Pobra Enriqueta! Hauré de perdre-t o fer-te desgraciada. *(Fa un petó al retrato i després se'l posa a la butxaca.)* Dispensi-m. Sóc ridícul... Em passa sovint... però posi-s al meu puesto: l'estimo tant!

METGE. Per això mateix no s'hi ha de casar.

TARAT. Doncs com m'ho arreglo! Si no'm caso sense dar explicacions, endavinaràn el meu estat i quedaré deshonrat.

METGE. L'estar malalt no deshonra.

TARAT. No ho digui. La gent és tant bestia! Jo mateix si ahir hagués vist algú que's trobava en el meu cas, me'n hauria rigut... me'n hauria apartat... l'hauria despreciat. Si'l patir fos no més que pera mi sol! Però ella m'ha posat estimació i és tant bona! Tindrà un disgust molt gran.

METGE. No tant com el que li donaria més tard.

TARAT. Això serà un escàndol.

METGE. Però n'evita un de pitjor.

TARAT. *(Posant discretament dos peces de vint francs sobre la taula del Metge i prenent sos guants, el*

bastó i el berret.) Ho reflexionaré. Gracies, doctor. Tornaré la setmana que ve, com vostè m'ha dit... probablement. *(Va per anar-se'n.)*

METGE. No, ni vostè tornarà, ni reflexionarà gens. Vostè ha vingut aquí sabent lo que tenia i am l'intenció de seguir els meus concells si haguessin sigut tal com vostè'ls desitjava. Una honradesa superficial l'ha empès a casa meva pera posar la seva conciencia a cobert. Vostè ha volgut tenir algú sobre qui més tard pogués fer recaure les conseqüencies d'aquest acte, en el que hi entreveu culpabilitat. No protesti. Molts dels que aquí vénen pensen i fan exactament igual que vostè. Però'l casament fet contra la meva voluntat ha sigut casi sempre origen de tantes calamitats que ara sempre tinc por de no ser prou persuassiu i fins em sembla que tinc una mica de culpa en aquestes desgracies. Jo hauria de poguerles impedir, perquè no's produirien si'ls que les fan sapigüessin lo que jo sé i haguessin vist lo que jo he vist. Juri-m que desfarà aquet casament.

TARAT. No li puc jurar. No puc més que repetir-li que ho reflexionaré.

METGE. Reflexionar què?

TARAT. Tot lo que vostè m'ha dit.

METGE. Però si tot lo que li he dit és veritat! No pot fer-me cap nova objecció. Ja li he respost a totes les que m'ha presentat, i, sent aixís, ja pot fer-se càrrec de la situació en que vostè's troba.

TARAT. Vostè ho ha endavinat pensant que abans de venir-lo a veure m'havia informat sobre aquesta malaltia. En primer lloc, és ben cert que tingui'l mal que vostè creu? Vostè ho assegura, i pot-ser és veritat, però'ls metges, per savis que siguin, devegades s'equivoquen. He

sentit dir que'l seu mestre Ricord havia sostingut que, a un cert período, el mal ja no era contagiós, provant sa afirmació amb exemples. I, pera contradir la seva teoria, avui vostè'n presenta de nous. Ja ho vui creure, però bé tinc el dret de reflexionar, i, si reflexiono, veig que tots els mals am que vostè m'amenaça són problemàtics. Am tot i el seu desig d'espantar-me, m'ha hagut de confessar que és possible que'l meu matrimoni no tingui cap conseqüencia desagradable pera la meva esposa.

METGE. *(Çasi no poguent contenir-se.)* Continui; ja li contestaré.

TARAT. Vostè deia que'ls seus remeis són poderosos, i pera que sobrevinguin les desgracies que m'anunciava, jo hauria de ser una de les cinc excepcions sobre cent que ha indicat i que la meva esposa entrés també en el número d'aquestes excepcions rares. Si un matemàtic amb aquets datos fés un càlcul, el resultat d'aquesta operació fóra, certament, un ínfim número de probabilitats d'una desgracia; que, posant aquesta incerta probabilitat provocada pel meu matrimoni davant de la certesa absoluta d'una serie de contrarietats, de dolors, de llàgrimes i d'accidents tal vegada tràgics que produiria la meva retirada, el matemàtic més home de ciencia que vostè i d'una ciencia més infalible en deduiria que la raó la tinc jo i no vostè.

METGE. Ah! Vostè ho creu així? Doncs s'enganya. Vint casos idèntics al de vostè han sigut observats am tota paciencia del començament a la fi. Dinou vegades l'esposa ha sigut infectada pel seu marit, ho sent? Dinou vegades sobre vint. Vostè creu que'l mal no és perillós i es creu amb el dret d'imposar a sa es-

posa la probabilitat —com vostè diu— de ser una excepció molt feliç. Doncs bé: té de sapiguer-ho tot. És precís que coneixi el mal de que podrà ser contagiada la seva esposa sense haver sigut consultada. Vegi aquet llibre del meu mestre... Llegeixi... llegeixi vostè mateix... aquí on jo he subratllat... No vol llegir? Escolti, doncs. *(Llegeix am passió.)* «Jo he vist l'espectacle d'una desgraciada dòna jova convertida en un verdader monstre pels efectes d'una sífilis fagedènica. La cara, o, més ben dit, lo que li quedava de cara, era un troç de carn rosegada.»

TARAT. Calli, per favor! Calli!

METGE. No, no, fins al fi vui que ho coneixi. Aquí tinc una bona acció per fer i no és pas la sensibilitat dels seus nirvis lo que'm farà aturar. *(Continúa llegint.)* «Del llavi superior ni ombra se'n veia, am l'arcada dentaria al descobert.» Vaja, no segueixo, tinc pietat de vostè, de vostè que accepta pera un altre, pera una dòna que diu estima, l'eventualitat d'un mal que ni pot suportar-ne la descripció. I de qui havia agafat la sífilis aquesta dòna? No sóc jo qui parla, és aquet llibre. «D'un imbècil miserable que no havia tingut por d'abordar el matrimoni en plena explosió secondaria (com es va demostrar més tard) i que, ademés, cregué mellor no posar en curació a la seva esposa per no despertar sospites.» Lo que va fer aquest home és lo que vostè vol fer.

TARAT. Jo mereixeria tots aquets calificatius i fins de més durs encara si sapigués que'l meu matrimoni tenia d'ocasionar semblants horrors; però això jo no ho crec. Vostè i els seus mestres són especialistes i, per lo tant, inclinats a relacionar-ho tot am lo que és objecte dels

seus estudis. Un cas tràgic, excepcional, fa sobre vostès com una fascinació i els hi sembla que mai el posen prou en evidencia.

METGE. Conec l'argument.

TARAT. Permeti-m continuar. Vostè m'ha dit que per cada set homes hi havia un sifilític; m'ha dit també que n'hi havia cent mil a París que anaven i venien aixerits i tranquils.

METGE. N'hi ha cent mil, en efecte, que momentàniament no estàn aparentment baix l'influencia de la seva diàtesis. Però són a mils els que han passat pels hospitals víctimes dels més terribles dolors que pot suportar el nostre còs. Aquets, pera vostè, com que no'ls veu, no són res. Quan se tracta d'un mateix, pot fer-se aquet raonament; però lo que jo declaro, lo que jo afirmo am tota la violencia de ma convicció, és que vostè no té'l dret d'exposar una criatura humana a n'aquestes eventualitats rares, ja ho sé, però terribles, això ho sé mellor encara. Què té pera respondre-m?

TARAT. Res, vostè té raó... ja no sé'l què pensar.

METGE. Impedint-li'l casament! Que li impedeixo pera sempre? Que li faig creure que no's curarà mai? No, al contrari, li dono totes les esperances; sols li demano una dilació de tres o quatre anys, perquè en tot aquet temps podré saber si vostè és dels desgraciats que planyo de tot cor i pera'ls que'l mal no té pietat, perquè durant aquet temps vostè seria un perill pera la seva esposa i els seus fills. Els fills! Encara no n'hi he parlat! *(Am tendresa i persuassiu.)* Amic meu, vostè té bon cor; és massa jove pera que certes coses no l'emocionin, pera ser insensible a la pietat. No és possible que jo no trobi'l camí del seu cor i que no pugui comunicar-li la meva convicció! L'emoció que ara sento li prova ben bé si'l

compadeixo o no en sa tristesa i que també sofreixo am vostè. En nom de ma sinceritat li suplico: vostè ha reconegut que no té'l dret d'exposar a la seva esposa a tals penalitats, però no és tant sols a n'ella a qui pot perjudicar, sinó també als seus fills! Als fills de vostè! I, vegi, fins trec per un moment de ma pensa a vostè i a n'ella; és en nom d'aquets ignocents que li imploro; és el pervindre, és la raça que defenso! Escolti-m... escòlti-m. De les vint families de que li parlava, tant sols quinze han tingut fills. Entre totes n'han tingut vintivuit. Sab quants en queden? Tres, tres entre vintivuit. La sífilis és, *sobre tot*, una gran dalla pera les criatures. Herodes regna a França i per tota la terra, i cada any *recomença* sa degollació d'ignocents. Si no fos blasfemar contra la sagrada Vida, diria que'ls més feliços són els que se'n van. Visiti'ls hospitals d'infants. Coneixem el tipo dels fills de sifilítics; aquet tipo és clàssic; els metges el reconeixem d'entre tots els altres; són petits avis, am l'aire d'haver ja viscut i am l'estigma de totes les nostres vergonyes i agotaments. Entre'ls raquítics, entre'ls cossets de cap tant gros que casibé no'l poden sostenir, entre'ls geparudets, els disformes, els peus de pinya, els bifis, els coixos per luxació congenital de l'anca, una gran cantitat són víctimes de pares que s'han casat ignorant lo que ara vostè ja sab, lo que jo voldria poguer-ho anar cridant pel carrer. En tot lo que li he dit no he dramatisat gens. Reflexioni i pesi'l pro i el contra, faci la suma de les desgracies possibles i de les miseries certes; però desconfii de vostè mateix i pensi que en un platet de la balança hi ha les desgracies agenes i en l'altre les de vostè. Guardi-s de ser injust.

TARAT. Està bé: cedeixo, no'm casaré; inventaré no sé'l què... obtindré un plaço de sis mesos... però més temps no puc.

METGE. Necessito tres anys; quatre anys necessito.

TARAT. No, doctor, tingui pietat de mi... Vostè'm podrà curar am mig any.

METGE. No, no, no.

TARAT. *(Suplicant.)* Sí, la ciencia és totpoderosa.

METGE. La ciencia no és Déu. Ja no se'n fan de miracles.

TARAT. Si vostè volgués... Vostè és un gran savi. Busqui, inventi, trobi!. Faci l'ensaig d'un nou sistema curatiu, dupliqui, tripliqui les dossis, faci-m sofrir; m'abandono a vostè, ho suportaré tot, li juro. Bé deu haver-hi algun medi de curar-me am sis mesos; no responc de mi després d'aquet temps... Aixís, doncs, és en nom de la meva esposa i dels meus fills que li prego. Per ells, faci alguna cosa!

METGE. Prou! Prou!

TARAT. Agenollat me posaré pera pregar-li. Oh! Si vostè fes això! El beneiria, l'adoraria com s'adora a un deu! Tot mon agraiment, tota ma vida... la meitat de ma fortuna!... Per favor, atengui-m, inventi alguna cosa, faci un descobriment... tingui pietat!

METGE. Voldria que fes per vostè més de lo que faig per tots els altres?

TARAT. Sí.

METGE. Sàpiga, doncs, amic meu, que per cada un dels nostres malalts fem tot lo que podem, tant si és un gran personatge com l'últim pobre de l'hospital. No'n tenim de secrets en reserva pera'ls més rics o pera'ls més desgraciats i que tenen més pressa de curar-se.

TARAT. Passi-ho-bé, doctor.

METGE. Arreveure. *(Teló.)*

ACTE SEGON

El despatx particular d'en Jordi. A l'esquerra una finestra, una taula-escriptori no molt gran sobre la que hi ha un telèfono. Silló davant la taula. La persona que hi estarà asseguda donará l'esquena al públic. A la dreta de l'escriptori, un silló i després una tauleta plena de labors de dòna. Flors, una cadira prop d'aquesta tauleta. Completament en primer terme, entre la finestra i les candilejas, *un silló de molta fondaria. Al fons, una biblioteca elegant. A la dreta, en el fons aixanfranat, una porta d'entrada. Un piano amb el seu tamboret i una cadira. Davant la biblioteca, una taula de saló am flors.*

ESCENA I

L'Esposa i desseguit el Tarat

(A l'aixecar-se'l teló, l'Enriqueta està asseguda davant la tauleta que hi ha prop l'escriptori. Està fent una bonica gorreta de criatura. Després d'un moment se la posa al puny com si aquet fos un capet.)

Esposa. Vet-aquí una altra gorreta que també podré enviar a la dida. Que bufona serà amb això la meva Erminieta!... Vaja, Minieta, fes una rialleta a la mamà!... Oh! Angelet meu!... *(Fa*

un petó a la gorreta i es torna a posar a treballar. Entra en Jordi pel fons.)

TARAT. *(Obrint la porta i quedant-se en l'antecambra, on deixa'l berret, etc.)* «¡Oiga! ¡Oiga!» *(Rient.)* Ja, ja, ja!

ESPOSA. *(Que s'ha alçat molt alegra, molt franca.)* Oh! Sabs? Ja t'havia conegut la veu, ja!

TARAT. No és pas veritat. *(Un petó.)* Bon dia, amor meu... T'he ben enganyat, pobreta. *(Rient.)* Ja, ja, ja!

ESPOSA. *(També rient.)* No riguis aixís.

TARAT. «¡Oiga! ¡Oiga!... ¿La señora Enriqueta Dupont?» *(Imitant la veu de dòna tímida.)* «Sí... senyor... sóc jo...» I jo desde'l aparato endavinava que t'assofocaves.

ESPOSA. *(Rient encara.)* Jo no he dit «sóc jo» amb aquet tò... He dit tant sols «sí, senyor».

TARAT. «¡Oiga, señora Enriqueta Dupont! Que hi és en Jordi?» *(Rialla.)* Hi has caigut! Vaja, no vinguis ara a dir que no hi has caigut ben bé de pla. *(Am veu de dòna.)* «No, senyor... Qui és que'm parla?» Jo no'm podia aguantar més... «Sóc jo, en Gustau...» Tu encara t'ho creies!

ESPOSA. Què hi hauria hagut d'extrany que'l teu amic Gustau...?

TARAT. I quan he afegit: *(Continuant d'imitar la veu d'en Gustau.)* «Com estàs aquet matí?» has fet un «què?» tant extranyat, un «què?» indefinit, aixís: «Què?»

ESPOSA. Sí, però aleshores he endavinat que eres tu.

TARAT. Ja ho crec! Si he esclatat a riure... M'he ben divertit. *(S'asseu enfront d'ella a la dreta, prop de l'escalfa-panxes, sobre un braç del silló, i la contempla feliç.)*

ESPOSA. *(També asseguda i mirant-lo ditxosa.)* Que n'ets d'extravagant!

TARAT. Jo!

ESPOSA. *(Continuant riallera.)* Si no't conegués com te conec desde fa uns quinze anys i després d'un any de matrimoni...

TARAT. *(Curiós.)* Em coneixes?... Doncs bé: digues! Parla!... Digues lo que penses de mi...

ESPOSA. Que ets inquiet, que ets gelós! De tot sospites... Passes la vida buscant negrors en l'existencia i procurant després aclarir-les per mil medis.

TARAT. *(Content de que's parli d'ell.)* Jo? Això creus? Ah! Creus això?... Doncs ves dient, ves dient lo que penses.

ESPOSA. Que no és veritat?

TARAT. *(Amb una rialla que és una confessió.)* I què més?

ESPOSA. No és un parany lo que m'has posat aquet dematí?

TARAT. *(Am la mateixa rialla.)* No...

ESPOSA. Has volgut, en primer lloc, estar segur que jo no havia sortit... Com que m'havies pregat que no anés al Louvre avui...

TARAT. *(Am senzillesa.)* Sí, és veritat...

ESPOSA. I com sospites de tot-hom... fins de mi!...

TARAT. No, de tu no.

ESPOSA. Sí; però no m'hi enfado perquè sempre has sigut aixís, i perquè sé que en el fons de tot això hi ha molta part de timidesa i una mica de sofriment.

TARAT. *(Am gravetat.)* S'havien burlat tant de mi quan era petit.

ESPOSA. *(Alegra.)* I, després, pot-ser tens motius de no tenir confiança en l'amic íntim del marit, gran conquistador.

TARAT. *(Rient.)* En bona fe, no sé pas lo que vols dir!

ESPOSA. I si creient parlar amb en Gustau, jo t'hagués respost: «Molt bé, i tu?»

TARAT. *(Rient.)* Sí, són uns jocs un xic perillosos. *(Cambiant de conversa.)* Que no ho sabs? Quan he arribat, en Just...

ESPOSA. Què?

TARAT. M'ha demanat aument de sou.

ESPOSA. Vaia un moment ha triat.

TARAT. Veritat?... Jo li he preguntat si la venda dels meus cigarros no li donava prou.

ESPOSA. I què ha dit?

TARAT. S'ha enfadat i m'ha dit que'ns busquessim criat. Aquesta vegada no m'hi he oposat. Està furiós.

ESPOSA. Has fet bé.

TARAT. Se'n anirà a fi de mes, i aixís ens en haurem desembraçat... La mamà estarà ben contenta... Escolta, no ha enviat pas cap telegrama la mamà?

ESPOSA. No.

TARAT. Aleshores és que no vindrà fins demà.

ESPOSA. Si obeís als seus impulsos, no la deixaria mai a la seva neta.

TARAT. No n'estaràs pas gelosa?

ESPOSA. Estic una mica inquieta... Encara que ja sé prou que si hagués passat alguna cosa, ta mare'ns hauria telegrafiat.

TARAT. I ahir mateix, com haviem quedat.

ESPOSA. Pot-ser hauriem fet mellor de quedar-nos-la am nosaltres, la nena.

TARAT. Ja tornes a n'això?

ESPOSA. No, no; no t'enfadis. Ja reconec que'ls aires de París no li convenien.

TARAT. Et penses que li convenia més respirar la pols dels meus expedients que l'aire del camp?

ESPOSA. Si ja't dic que no...

TARAT. Podràs dir-me que hi han els jardinets de la plaça am les olors de bunyols i amb els soldats.

ESPOSA. No t'enburlis més. Tens raó.

TARAT. Ja és hora de que ho reconeguis, al menos.

ESPOSA. I, ademés, està molt bé la nena. La dida és una bona dòna.

TARAT. I no està poc orgullosa de criar la neta del senyor diputat!

ESPOSA. El meu pare no és diputat d'aquella circunscripció, però de tots modos...

TARAT. Però de tots modos és diputat de la provincia.

ESPOSA. És cert.

TARAT. Jo ja la sento, la dida, am les dònes del veinat: *(Imitant la parla apagesada.)* «Bona sort que tinc, tafoi! Tinc la fiia de la fiia del nostre deputat... Per servir-la, a la senyora... Oh! I que és tant grossa com el nostre vedellet... I és ben espavilada... tot ho comprèn. Ja tinc bona sort, tafoi! Tinc la fiia de la fiia del nostre deputat...»

ESPOSA. *(Rient.)* Que ets plaga! Que n'ets!... En primer lloc, no parla pas aixís...

TARAT. Digues sense embuts que no sé fer imitacions, oi?

ESPOSA. Jo no dic això.

TARAT. I et creus tu que si la mamà no hagués estat segura, mil vegades segura, que la petita fóra ben cuidada, l'hauria donat a n'aquesta dida... i que ja no l'hauria tornada, ella que va a veure-la totes les setmanes?

ESPOSA. Devegades dos cops per setmana.

TARAT. Sí...

ESPOSA. La nostra Erminieta pot alabar-se de tenir una àvia que l'estima força...

TARAT. Ja ho crec.

ESPOSA. Perxò jo també l'adoro a la teva mare... és tant bona...

TARAT. Tots som aixís a la nostra familia.

ESPOSA. Figura-t! Un dia, l'última vegada que vàrem anar allà baix amb ella, tu havies sortit... no sé pas ont havies anat...

TARAT. A veure un bagul del sigle XVI...

ESPOSA. Ah, sí, aquell cèlebre bagul! *(Riu.)*

TARAT. No parlem d'això... Anaves dient...

ESPOSA. Tu no hi eres; la dida crec que era a missa.

TARAT. O a la taverna... Continúa, continúa...

ESPOSA. Jo era al quartel i la mamà's creia tota sola am l'Erminia... Jo la sentia... Li feia unes contades... Mil parauletes boniques... tontes, si vols, però dolces... Jo tenia a la vegada ganes de riure i de plorar.

TARAT. Deuria dir-li: «El meu reiet!...»

ESPOSA. Just! La vas sentir?

TARAT. No, però aixís m'anomenava a mi en altre temps.

ESPOSA. És aquell dia que va jurar que la petita l'havia reconeguda i que havia rigut.

TARAT. Oh! Doncs, i una altra vegada aquí... vaig entrar al quarto de la mamà: ella no'm va sentir perquè la porta ja era una mica oberta, i la vaig veure que estava embadalida davant d'una de les sabatetes de bateig que va volguer que li donguessim... sabs?

ESPOSA. Sí, sí.

TARAT. Espera-t, doncs... la va agafar i la va besar...

ESPOSA. Què vas dir tu, aleshores?

TARAT. Res; me'n vaig anar poc a poc sense fer soroll, i desde fòra vaig enviar un petó ben gros a la bona avia.

ESPOSA. I l'altre dia, quan vàrem rebre la carta de la dida, vès que aviat va estar vestida pera poguer agafar el tren de les vuit cinquantanou!

TARAT. I, no obstant, no hi havia res...

ESPOSA. Oh, no! Però després de tot, pot-ser va tenir raó... i pot-ser jo hauria tingut d'anar-hi amb ella.

TARAT. Tu ets molt càndida, pobra Enriqueta! Et creus tot lo que't diuen. Jo ja he entrevist desseguida la veritat... La dida'ns vol arrencar algun quarto... què t'hi jugues?... Vès, m'hi jogaria alguna cosa... Digues, què t'hi

vols jogar?... No ho vols?... Mira, si vols m'hi jugo aquell collaret tant maco... sabs?... amb aquella perla tant grossa?

ESPOSA. No, tindria massa por de guanyar.

TARAT. Que ets tonta! *(Riu.)* Que't creus que jo no l'estimo tant com tu puguis estimar-la la meva petita?... A què no sabs l'edat que té, però justa, exacta?... Ah! Ho veus? Doncs té norantaun dies i vuit hores... *(Rient.)* Ja, ja!... Eh! Quan caminarà tota sola, aleshores ens la quedarem am nosaltres... Encara hem d'esperar sis mesos, al menos.

ESPOSA. Sí, sis mesos és ben llarc. Sabs què penso? Que si no haguessis fet retardar de sis mesos el nostre casament, la nena avui ja fóra aquí.

TARAT. Ja t'he repetit cent cops que no havia fet més que'l meu dever... Reflexiona... Figura-t que un metge em diu que pot-ser sóc tísic... No havia pas d'anar-me a casar.

ESPOSA. I que'n fas la cara tu de tísic? És un burro aquet metge.

TARAT. En quant a això, estem d'acord, no són gaire savis.

ESPOSA. I tu encara volies esperar tres o quatre anys...

TARAT. Sí, per estar segur de que verdaderament no tenia res en els pulmons...

ESPOSA. Tu'm deies càndida, fa poc, i tu, perquè un metge...

TARAT. Però tu ja sabs que realment tenia, segons sembla, un principi de bronquitis crònica... Sentia bé, quan respiraba una mica fort... té, aixís... una mica més fort encara... aixís... sí... sentia, aquí i aquí, a cada costat del pit, una pesantor, una engunia...

ESPOSA. Això no havia de ser motiu pera retrassar el casament.

TARAT. Sí, et dic que era un dever. No tenia'l dret d'exposar-te a tenir un marit tísic... i d'expo-

sar-te a tu mateixa... No'm sab gens de greu... Però, això sí, les celebritats ara'm fan riure... La veritat, si conegués algun malalt, no li aconcellaria que consultés celebritats de quaranta francs la visita.

ESPOSA. Aquell crec que't demanava quatre anys pera curar-te...

TARAT. Què diantre! Ja veuràs: són metges, però també són homes, i bé han de viure, vritat? Per consegüent, de visites a n'aquet preu quantes més ne tenen mellor.

ESPOSA. I un metge desconegut te va curar en tres mesos.

TARAT. Un metge insignificant... Vaig trobar la seva direcció a la quarta plana del meu diari... Em sab greu haver-la perduda... i olvidada... però olvidada completament... Ja sé vagament que era en el barri del Mercat Central, però si'm diguessin: «L'has de trobar o et tallarem el coll», em veuria obligat a deixar-me tallar el coll... és ben cert.

ESPOSA. Per tot això l'Erminia té sis mesos menos dels que hauria de tenir.

TARAT. Per la mateixa raó la conservarem més temps. Perquè d'aquet modo's casarà sis mesos més tard.

ESPOSA. Oh! No me'n parlis! Ja'm fa pena'l pensar que un dia se'ns casarà.

TARAT. Jo ja'm veig, portant-la de bracet, pujar les escales de la Magdalena.

ESPOSA. Per què de la Magdalena?

TARAT. No ho sé... Ja la veig amb el seu vel blanc i jo am condecoració.

ESPOSA. Condecoració!... Què hauràs fet pera tenir-la?

TARAT. No ho sé... però jo ja'm veig condecorat... tu explica-t-ho com vulguis, jo ja'm veig condecorat... També veig, com si ja m'hi trobés, les pantorrilles blanques del guarda suiç, la

seva alabarda, i les modistetes i un cuiner en el primer rengle dels badocs.

ESPOSA. És molt lluny tot això.

TARAT. Bé, sí.

ESPOSA. Afortunadament... *(Alçant-se.)* Vaja, vols que vagi a fer les meves visites ara?

TARAT. Vés, Enriqueta meva, vés. Mentrestant, jo treballaré de ferm... Encara no seràs a baix que jo ja tindré'l nas en els meus paperots... Arreveure.

ESPOSA. Arreveure. *(Un petó. Surt pel fons, a la dreta. Així que ella ha sortit, en Jordi encén un cigarret i va a estirar-se sobre'l silló de l'esquerra, després d'haver-se aturat un moment davant del mirall. Taraleja... Com no's troba encara am prou comoditat, enretira'l silló de la seva taula pera posar-hi'ls peus. Bocades de fum. Continúa taralejant. Extasis. Entra la senyora Dupont per l'esquerra.)*

ESCENA II

EL TARAT I LA MARE

TARAT. *(Alçant-se.)* I ara, mamà! Com és això? No hem rebut cap telegrama... No t'esperavem fins demà... L'Enriqueta acaba de sortir... se la pot cridar.

MARE. No... Ja ho volia que l'Enriqueta no fos aquí quan jo arribés.

TARAT. Què hi ha? *(Tot lo que segueix fins al final de l'escena està trencat per llarcs silencis abans de cada resposta.)*

MARE. He portat la criatura i la dida.

TARAT. Que està malalta la nena?

MARE. Sí.

TARAT. Què té?

MARE. Res de gravetat... al menos per ara.

TARAT. S'ha d'enviar a buscar el metge.

MARE. Ara'n vinc.

TARAT. Bé. Jo no'm mouré. L'esperaré.

MARE. Jo ja l'he vist.

TARAT. Has tingut la sort de trobar-lo!

MARE. Li havia telegrafiat desde allà baix. I li he portat la nena.

TARAT. Tanta pressa portava?

MARE. Per lo que m'havia dit el metge de la dida, tenia afany de tranquilisar-me.

TARAT. I, en resum, no hi ha res de gravetat.

MARE. Per ara.

TARAT. Quan vas arribar allà baix, com vas trobar la criatura?

MARE. Bastant bé, però vaig fer venir el metge tot seguit.

TARAT. I què va dir?

MARE. Que haviem de treure la nena i criar-la am biberon.

TARAT. Vaia una idea!

MARE. Em va declarar que'l mal que tenia podia esdevenir molt grave. Aleshores, sense dir-li res, vaig decidir a la dida i hem agafat el tren.

TARAT. Però... quina malaltia té?

MARE. *(Després de reflexionar.)* No ho sé.

TARAT. No li has preguntat?

MARE. Sí.

TARAT. *(Començant a inquietar-se.)* I doncs?

MARE. *(Després d'un silenci.)* M'ha respost amb evassives.

TARAT. *(Am veu apagada.)* Ni ell devia saber-ho, probablement.

MARE. *(Després d'un silenci.)* Probablement. *(Durant tot lo que segueix refugen mirar-se de frente.)*

TARAT. Però'l nostre metge t'ha dit...

MARE. No he anat pas a casa d'ell.

TARAT. Ah! *(Un llarc silenci... Am veu més baixa.)* Per què?

MARE. El de la dida m'havia espantat tant...

TARAT. De debò?

MARE. Sí... és un mal... *(Silenci.)*

TARAT. *(Enguniós.)* Digues...

MARE. Li vaig preguntar si'l cas era era tant grave que no n'hi hagués prou amb el nostre metge ordinari.

TARAT. I què va respondre?

MARE. Que si podiem fóra, efectivament, preferible consultar una celebritat.

TARAT. *(Procurant refer-se.)* I aon t'ha atrassat?

MARE. *(Donant-li una tarjeta.)* Aquí.

TARAT. A n'aquet metge t'ha atrassat?

MARE. Sí. Que'l coneixes?

TARAT. No... Sí... Crec que'l vaig trobar... No ho sé... *(Molt baix.)* Déu meu!

MARE. *(Després d'un silenci.)* Vindrà a parlar-te.

TARAT. *(No gosant casi a pronunciar les paraules.)* Que hi veu gravetat?

MARE. No, però vol parlar-te.

TARAT. Vol parlar-me?

MARE. Sí.

TARAT. *(Resignat.)* Està bé.

MARE. Quan ha vist a la dida —que jo l'havia deixada al saló— m'ha fet tornar a entrar al seu despatx i m'ha dit: «Senyora, m'és impossible cuidar aquesta criatura si no tinc, avui mateix, una conversa amb el pare». Jo he dit: «Està bé...» I li he dat la direcció. No tardarà gaire.

TARAT. *(Sense llàgrimes, baix com parlant-se a sí mateix.)* Pobra filleta meva!

MARE. *(Mirant-se'l.)* Sí, pobra criatura!

TARAT. *(Després d'un llarc silenci.)* Mamà...

MARE. *(Que ha sentit obrir la porta.)* Psit! *(Entra una criada, que ve a dir alguns mots a la senyora*

Dupont.) És ell! *(A la criada.)* Faci-l entrar. *(A n'en Jordi.)* Si'm necessites, sóc allí. *(Surt per l'esquerra. Entra'l Metge per la dreta.)*

ESCENA III

EL TARAT I EL METGE

METGE. *(A la criada.)* Aixís, doncs, quan la criatura's desperti vindràn a buscar-me aquí, veritat?

CRIADA. Sí, senyor doctor... *(Surt.)*

TARAT. *(Am gran emoció.)* Bon dia, senyor doctor... Que no'm reconeix?

METGE. *(Sense esclat.)* Vostè... és vostè... *(Am més pena que enfado.)* Vostè's va casar i té una criatura... després de lo que li vaig dir... *(Am veu baixa.)* Vostè és un miserable.

TARAT. Deixi que li expliqui...

METGE. Res. Lo que vostè ha fet no pot tenir explicacions.

TARAT. *(Suplicant, després d'un silenci.)* Però bé voldrà encarregar-se de cuidar la meva nena, veritat? *(El Metge alça les espatlles.)*

METGE. *(Am veu baixa.)* Imbècil!

TARAT. *(Que no ho ha sentit.)* Solament vaig poguer retardar-ho sis mesos.

METGE. *(Sense duresa.)* Bé, prou. No'n vui saber res de tot això. Fins he fet mal fet de demostrar-li la meva indignació. Hauria hagut de deixar que's jutgés vostè mateix. Jo aquí no m'haig d'ocupar més que del present i del pervindre, de la nena i de la dida.

TARAT. No està pas en perill?

METGE. La dida està en perill d'encomanar-s'ho.

TARAT. No, però... la meva nena?

METGE. Fins ara'ls síntomes no són alarmants.

TARAT. Gracies, doctor. *(Deslligat.)* Vostè'm deia,

doncs, que la dida... Em vol permetre que cridi a la mamà? Ella sab mellor que jo...

METGE. Com vostè vulgui...

TARAT. *(Anant cap a la porta i tornant molt commogut.)* L'hi haig de pregar una cosa. Faci que la meva senyora, faci que ningú sàpiga res de lo que ha passat... Si la meva pobra dòna sapigués que jo sóc la causa... és per ella que li prego... ella no és pas culpable.

METGE. Faré tot lo possible pera que ignori la verdadera naturalesa de la malaltia, l'hi prometo.

TARAT. Oh! Com l'hi agraeixo... com l'hi agraeixo...

METGE. No m'ho ha d'agrair... És per ella i no per vostè que consento en mentir.

TARAT. I la mamà?

METGE. La seva mamà sab la veritat.

TARAT. Però...

METGE. Faci-m l'obsequi... Hem de parlar llargament de coses molt series. *(En Jordi va a la porta del fons i fa entrar a sa mare.)*

ESCENA IV

ELS MATEIXOS I LA MARE

(La senyora Dupont saluda al Metge, li fa signe d'asseure-s en el silló que hi ha prop l'escalfa-panxes i ella s'asseu en la cadira que hi ha vora la tauleta. En Jordi ho fa a l'esquerra, davant l'escriptori.)

METGE. Senyora, jo he ordenat un tractament pera la criatura; espero mellorar el seu estat i evitar noves manifestacions. Però'l meu dever i el de vostès no acaba aquí. Si encara hi som a temps, s'ha de salvar la salut de la dida.

MARE. Digui-ns lo que s'ha de fer, senyor doctor.

METGE. S'ha de parar l'alletament.

MARE. Hem de cambiar de dida?

METGE. Senyora, aquesta criatura no pot ser criada al pit, ni per aquesta dida ni per cap dida sana.

MARE. Per què?

METGE. Perquè la criatura donaria'l seu mal a la que li daria la seva llet.

MARE. Però, senyor doctor, si la posem al biberon la nostra nena's morirà!

TARAT. *(Esclatant en sanglots.)* Oh! Pobra filleta meva!... Déu meu! Déu meu! I sóc jo... sóc jo... Oh!...

METGE. L'alletament ben portat am llet esterilisada...

MARE. Això pot anar bé a les criatures fortes, però als tres mesos no's pot treure del pit a una nena com la nostra, dèbil i malalta. Més que qualsevol altra, aquesta criatura necessita una dida, no és veritat?

METGE. És veritat, però...

MARE. En aquet cas, entre la vida de la nena i la salut d'una dida, ja compendrà que no dubtaré en triar.

TARAT. *(Sanglots.)* Oh! Oh! Oh!...

METGE. Senyora, el seu amor per la criatura li ha fet dir una atrocitat. Vostè no ha de triar. Jo m'oposaré a l'alletament. De la salut d'aquesta dòna vostè no pot disposar-ne.

MARE. De la vida de la nostra nena tampoc pot disposar-ne vostè. Com s'entén! Si un medi hi ha de salvar-la, és cuidar-la mellor que a qualsevol altra, i vostè voldria que jo la posés a un sistema d'alimentació que vostès, els metges, condemnen fins per les criatures fortes. Que's creu que me la deixaré pendre aixís? Tindrà la llet que necessita, jo n'hi responc! Pobreta! Hi ha una cosa, una sola cosa pera salvar-la, i vol que no la faci! Aixís jo fóra una criminal! La dida! La dida!... Ja sabrem cumplir el nostre dever... se la cuidarà, se

l'indemnisarà, però la criatura abans que tot. Ah! No, senyor, no... tot lo que's podrà fer pera salvar la nostra nena, jo ho faré, costi lo que costi... No m'ho demani que la sacrifiqui... però... que no ho veu que, fent lo que vostè'm diu, és com si la matés? *(Llàgrimes.)* Oh! L'angelet meu! El meu reiet!... *(En Jordi no ha parat de sanglotar mentres sa mare parlava. En els últims mots els seus sanglots es converteixen casi en crids. Dóna cops de peu a terra, s'estira els cabells. pateix com si sentís un violent dolor físic.)*

TARAT. Oh! Oh! Oh! Filleta meva! Filleta meva!... Oh! Oh! Oh! *(Baix.)* Miserable! Sóc un miserable... sóc un criminal!

METGE. S'han de calmar, senyora, s'han de calmar... Am plors no arreglaràn res... Han d'afrontar la situació fredament.

MARE. *(Calmant-se.)* Té raó... Dispensi-m, però si vostè sapigués lo que és pera mi aquesta criatura! Se me'n va morir una a n'aquesta edad. Sóc vella... sóc viuda... no'm creia poder viure prou pera ser avia... però vostè té raó... Calma-t, Jordi... Fóra que no l'estimariem prou si'ns deixavem vèncer per les llàgrimes. Hem de parlar seriament, fredament... però li dic per endavant: no'm decidirà pas a posar la criatura en condicions que no siguen les mellors possibles... No vui donar-li'l biberon perquè la mataria. No ho vui.

METGE. No és la primera vegada que'm trobo en situacions com aquesta. Doncs bé, senyora, li asseguro que sempre, fixi-s'hi bé, sempre que'ls pares no han seguit els meus concells se'n han penedit dolorosament.

MARE. De lo que jo'm penediria fóra...

METGE. Però és que vostè no sab de lo que és capaç una dida; vostè no sab lo que la rancunia, per

altra part llegítima, junt am la cobdicia, am la dolentaria dels pagesos —que consideren a la gent de ciutat com enemics—, pot inspirar a n'aquesta gent i que són terribles quan poden venjar-se de la seva inferioritat.

MARE. Bé, però què pot fer ella?

METGE. Què pot fer? Senzillament: pot entaular-li un procés.

MARE. És massa tonta pera tenir aquesta idea.

METGE. Altres l'hi suggeriràn.

MARE. I massa pobra pera pagar els primers gastos.

METGE. Vostè vol aprofitar-se de la seva ignorancia i de la seva pobresa? Per altra part, ella podria pledejar com a pobre.

MARE. I això no s'hauria vist mai.

METGE. Vostè s'ho pensa. Jo, per la meva part, ja conec dèu processos d'aquesta classe, i sempre, quan hi ha hagut certesa, els pares han sigut condemnats.

MARE. Deu equivocar-se, doctor; no pas en el nostre cas. No pas quan se tracta de salvar la vida d'una pobra criatura ignocenta.

METGE. S'han presentat molts casos idèntics... Podria indicar-li les fetxes dels judicis.

TARAT. *(Alçant-se.)* Allà tinc el Repertori. *(Agafa un llibre i el porta al Metge.)*

MARE. És inútil...

METGE. *(Al Tarat.)* Se'n podràn convèncer. Els pares han sigut condemnats una o dos vegades a passar una renta vitalicia a la dida, i en els altres casos a pagar-li una indemnisació que ha variat entre tres i vuit mil francs.

MARE. Oh! Si hi hagués un procés, tindriem un bon advocat. Podem pagar i escullir el mellor, i preguntaria segurament al tribunal qui era dels dos, la dida o la criatura, que havia donat el mal a l'altre.

METGE. Vostè no s'adona que això seria una monstruositat.

MARE. Oh! Jo no ho diria pas; però l'advocat... és el seu ofici... En fi, per aquet medi o per algun altre'ns faria guanyar el procés.

METGE. I l'escàndol que'n resultaria, ja hi ha pensat?

TARAT. *(Que fulleja'l Repertori.)* Aquí hi ha'l fallo que deia'l doctor... sis mil francs... *(Porta'l llibre.)*

METGE. Podrà fer-ho llegir a la senyora... Ja que té'l Repertori de jurisprudencia, dongui-m el volum anterior a n'aquet.

TARAT. *(Servicialment.)* Desseguit, doctor.

METGE. Sí, senyora: ja ha pensat en l'escàndol que hi hauria al sapiguer-se?

TARAT. *(Tornant.)* Si m'ho permet, li faré una petita observació... En els fallos d'aquet gènero no s'hi posen els noms.

METGE. Però's diuen en les sessions.

TARAT. És veritat.

METGE. I ja està segur que no hi haurà cap diari que publiqués el fallo?

MARE. En què's fiquen aquets porcs de diaris!

METGE. I, aleshores, figuri-s l'escàndol! Quina vergonya fóra pera vostès!

TARAT. El doctor té raó, mamà...

METGE. Quin daltabaix!...

TARAT. Sobre tot pera un notari. *(S'entorna a buscar el volum demanat.)*

MARE. Impedirem que entauli procés. Li donarem lo que'ns demanarà.

METGE. Aleshores vostès s'entreguen lligats de peus i mans al perill de que, am l'amenaça continua de l'escàndol, s'abusi de vostès amb eternes exigencies. Conec una familia que va ser durant dotze anys explotada d'aquet modo.

TARAT. Permeti-m, doctor... Es podria fer-li firmar un recibo.

METGE. Per saldo de comptes?

TARAT. Això mateix... Aquí hi ha'l volum.

MARE. I encara estarà ben contenta de tornar al seu poble amb una bona boça que li permeti comprar una caseta i un troç de terra. En aquell poble no's necessita tant pera viure. *(Entra la dida.)*

DIDA. Senyor doctor, la nena s'ha despertat...

METGE. Ja vinc a veure-la. *(A la senyora, dubtant.)* Després continuarem aquesta conversa.

MARE. Perfectament... Que necessita la dida?

METGE. No, senyora.

MARE. Dida, faci'l favor d'esperar-se un moment... Haig de parlar-li. *(El Metge surt.)*

ESCENA V

EL TARAT, LA MARE I LA DIDA

MARE. *(Baix, al seu fill.)* Ja he trobat medi d'arreglar-ho tot. Si la posem al corrent i ella accepta, el metge no hi tindrà res que dir, oi?

TARAT. Es evident.

MARE. Li prometeré donar-li dos mil francs quan se'n vagi si consent seguir criant-la.

TARAT. Am dos mil francs ja n'hi haurà prou?

MARE. Ja veuré. Si dubta, aniré més lluny. Deixa-m fer a mi.

TARAT. Això és.

MARE. *(A la dida.)* Dida, ja sab que la nena està un xic malalta?

DIDA. No ho sé, senyora.

MARE. Doncs sí.

DIDA. Però jo l'he ben cuidada, sempre l'he tingut ben nèta.

MARE. No li dic lo contrari. Però està malalta: els metges ho han dit.

DIDA. Bé! Vaia una gracia!... Els metges, si no us

trobessin un sis o un as, semblaria que no saben el seu ofici.

MARE. El nostre metge és molt bon metge. I ja ha vist vostè mateixa que la criatura té uns granets...

DIDA. Però si això, senyora, són fogarades, és l'agror de la sang que surt enfòra... Això no l'ha d'amohinar... jo li dic que són ardencies de la sang... No és culpa meva... Jo li juro que no li ha mancat res i que sempre l'he tinguda ben nèta...

MARE. No li faig cap càrrec.

DIDA. Però quins càrrecs podriem fer-me? Quins càrrecs?... La nena és petiteta, és primeta... veurà: és filla de París... però està bona, li asseguro.

MARE. Li dic que no. Té un refredat de cap... i té una mica de mal en el fons de la gargamella.

DIDA. Es el metge que l'haurà esgarrinxada amb aquella cullera que li ficava a la boca pel mànec... Encostipada, això és veritat; però si's va refredar lo que és jo no sé pas quan... No ho entenc gens, gens ni mica. Sempre la tinc ben tapada: fins té tres flassadetes... o, si no, hauria de ser quan vostè va venir, no aquesta vegada, l'altra, perquè quan ve a casa sempre està obrint les finestres.

MARE. Però si li repeteixo que no li fem cap càrrec.

DIDA. Sí, bé: ja entenc les coses a mig dir... encara que siguem de fòra...

MARE. Què? Què és lo que's pensa?

DIDA. Bé, bé, encara que siguem de fòra...

MARE. Li torno a dir altre cop que no li donem cap culpa.

DIDA. *(Seguint la seva idea.)* No m'ho esperava pas això! *(S'aixuga'ls ulls.)*

MARE. No li donem cap culpa. Solament volem avisar-la. Pot agafar la malaltia de la nena...

DIDA. *(Emmurriada.)* L'encostipat! Bé, si l'agafo, no serà pas el primer. Em mocaré!

MARE. I pot-ser també alguns grans.

DIDA. *(Am to un poc de mofa.)* Ba, ba, ba! Senyora, no som de ciutat nosaltres, no tenim la pell tant delicada. I bé, què? Uns quants grans, què hi fa això en gent pobra com nosaltres? No tenim la blancor de les senyores de París, ben segur! Com que som més sovint al camp amb el sol i la pluja que omplint-nos de pomades... No dic això per ofendre a la senyora. Però si busca una excusa, aquesta no és pas bona.

MARE. Però, quina excusa? Què vol dir amb això?

DIDA. Bé, bé...

MARE. Digui.

DIDA. Encara que siguem de fòra...

MARE. No ho entenc... Li juro que no ho entenc.

DIDA. Jo sí que ho entenc... massa!

MARE. Doncs expliqui-s.

DIDA. No vui dir-ho.

MARE. Es precís. Vui que ho digui.

DIDA. Doncs bé...

MARE. Veiam...

DIDA. Doncs bé, veli-aquí: encara que siguem de fòra, no som més tontos que'ls altres perxò... Prou que ho endavino per què'm busquen bronquina. El senyor haurà rondinat perquè vostè m'ha promès trenta francs més de mesada si jo venia a París. *(Se'n va cap en Jordi.)* Però, senyor, que no és natural això? Que no haig de colocar el meu petit en algun lloc? I el meu pobre home, bé ha de menjar! Nosaltres no som més que uns pobres pagesos.

TARAT. Vostè s'equivoca, dida... No hi res de tot això. La mamà ha fet molt bé. I no tant sols ho aprovo, sinó que encara crec que no ha promès prou. I jo vaig a fer-n'hi una altra de

promesa. Quan vostè se'n anirà, quan la nena estigui a l'edat de ser desmamada, per les gracies, li donarem...

MARE. *(Fent girar la dida cap a ella.)* Li donarem, ademés del sou —ho sent? ademés del sou—, li donarem cinc-cents francs... i pot-ser mil... si la petita està ben sana, s'entén.

DIDA. *(Tota parada.)* Em donaràn cinc-cents francs? A mi? Pera mi? *(Procurant compendre.)* Però... això... això no estava convingut... no hi tenen cap obligació...

MARE. No.

DIDA. No és natural, doncs...

MARE. Sí. És perquè la nena necessitaria més cuidados... Vostè tindrà una mica més de feina... Li haurà de fer pendre les medecines... la seva tasca serà un xic més delicada, un xic més difícil.

DIDA. Sí... aleshores... és pera estar segur de que la cuidaré bé... Vostès pensen: «Aixís la dida hi tindrà interès». Ja ho comprenc...

MARE. Aixís, quedem entesos?

DIDA. Sí, senyora...

MARE. No vingui després a fer-nos càrrecs... Quedem ben entesos. Ja li hem advertit que la nena estava malalta i que podia agafar el seu mal. A causa d'això i dels mellors cuidados que la nena necessitarà, li prometem cinc-cents francs al final de l'alletament. És ben bé això, oi?

DIDA. Sí, senyora, però vostè havia parlat de mil francs...

MARE. Posem mil francs...

TARAT. *(Passant per darrera de les dugues dònes, completament a la dreta, i emprenent a sa mare un poc apart.)* Llàstima que no se li puga fer firmar tot això...

MARE. *(A la dida.)* Pera que no hi hagi cap mal entès respecte a la cantitat —perquè... veu? ja

no me'n recordava que havia parlat de mil francs—, li farem un paperet... i vostè també de la seva part ens en farà un.

DIDA. Això és, com quan es fa un contracte. *(Entra'l Metge.)*

MARE. Aquí hi ha'l doctor. Vaja, dida... quedem entesos...

DIDA. *(Tot anant-se'n, passant a l'esquerra per davant de l'escriptori i pujant entre l'escriptori i la finestra pera sortir pel fons a l'esquerra.)* Sí, senyora... *(A sí mateixa.)* No és pas ben clar tot això... Mil francs... Aleshores que no sigui un mal lletj lo que té la nena... que no sigui un mal lletj... *(Surt.)*

ESCENA VI

EL TARAT, LA MARE I EL METGE

METGE. L'estat continúa'l mateix; no és gens alarmant. *(Va a asseure-s en el silló d'en Jordi com pera escriure una recepta.)*

MARE. Senyor doctor, desde ara podrà cuidar a la nena i a la dida sense cap escrúpol. Mentres vostè era fòra hem fet bona feina. Hem posat a la dida al corrent de la situació i ella l'accepta, al mateix temps que una indemnisació que ja hem fixat i tot, d'acord amb ella.

METGE. Senyora, l'enfermetat que la dida agafarà casi infaliblement donant mamar a la nena, pot tenir conseqüencies massa graves, conseqüencies llunyanes que poden arribar a l'impossibilitació i fins a la mort, i, per lo tant, una indemnisació, sigui la que sigui, no pot pagar el mal causat.

MARE. Però ella accepta!

METGE. Aquesta dòna, si's contagia, no tant sols se

trobarà impossibilitada d'exercir el seu ofici sense perill pera'ls altres que crii, sinó que ademés, ho repeteixo, arrossegarà una tara que pot ser petita, però que pot també, malgrat tots els remeis, amenaçar-li constantment l'existencia am mals de caràcter tràgic per sa naturalesa i gravetat.

MARE. Però si ja he dit que accepta! Es ben mestressa d'ella mateixa... Bé té'l dret...

METGE. Jo no estic segur que ella tingui'l dret de vendre la seva propia salut, però lo que sé molt bé és que no té'l dret de vendre la del seu marit i la dels seus fills. Aquet mal, si l'agafa, és casi segur que l'encomanarà al seu marit, als fills que ara té, i la salut i la vida dels que tindrà més tard serà molt compromesa. I tot això no ho pot vendre... Vaja, senyora, ja pot compendre que un contracte aixís no és possible. Si la desgracia no està feta, s'ha de fer tot per evitar-la.

MARE. Vostè diu: «Si la desgracia no està feta». Que no ho pot sapiguer de cert?

METGE. No, senyora: Desde'l moment d'adquirir l'enfermetat fins que apareixen les primeres manifestacions passen cinc o sis setmanes.

MARE. Vostè sols es preocupa de la dida... en la nostra pobra criatura no hi pensa. Nosaltres sols veiem la nostra nena... no podem pas deixar-la morir.

TARAT. No podem, doctor, no podem.

METGE. Però tampoc poden exposar a n'aquesta dòna.

MARE. Vostè no defensa'ls nostres interessos!

METGE. Senyora, defenso'ls del més dèbil.

MARE. Si haguessim cridat al nostre metge, que'ns coneix, ja s'hauria posat de part nostra.

METGE. Ho dubto, senyora. *(Alçant-se.)* Però encara són a temps de cridar-lo.

TARAT. Mamà! Jo l'hi prego, doctor.

MARE. *(Suplicant.)* Oh! No'ns abandoni. M'ha de dispensar. Si sapigués vostè lo que aquesta criatura és pera mi! Crec que m'he allargat la vida pera poguer-la veure... Tingui pietat de nosaltres, tingui pietat d'ella!... Vostè parla del més dèbil... Que no és ella la més dèbil? Ja l'ha vista... ja ha vist aquell petit ser... tant menut i esclau ja del sofriment. No li fa llàstima això?... Jo l'hi demano, l'hi prego...

TARAT. L'hi suplico, doctor.

METGE. Oh! Sí! Sí que'n tinc de pietat d'ella! Si voldria poguer-la salvar i ho faré tot pera lograr-ho, però no'm demani que per una criatura, de vida insegura i probablement desgraciada, sacrifiqui la salut d'una dòna jova, sana i robusta. No! Jo no donaré, am coneixement, voluntariament, aquet mal a n'aquesta dòna; jo no emmetzinaré sa existencia i la del seu marit; jo no exposaré la dels seus fillets; jo no la condemnaré, en plena joventut, a una esterilitat casi segura...

MARE. *(A mitja veu.)* Oh! Per criatures aixís! Prous ne quedaràn.

METGE. Què diu, senyora?

MARE. *(A mitja veu.)* Dic que si aquestes criatures no neixen seràn desgraciats de menos.

METGE. És inútil que continuem discutint aixís.

MARE. *(Exaltant-se.)* Doncs bé, no seguiré'ls seus consells, no me l'escoltaré...

METGE. Ja hi ha aquí algú que's penedeix de no haver-me escoltat.

TARAT. Sí, per desgracia meva!... per la desgracia de tots.

MARE. *(Exaltant-se per graus.)* Doncs bé... si és una falta... si és un crim... si jo dec sofrir-ne tots els remordiments en aquesta vida i tots els càstics en l'altre, tot ho accepto. En prenc tota la responsabilitat. És una cosa terrible,

ja ho sé; però no me'n desdeixo. Sóc molt cristiana i crec en les penes eternes... Però per salvar a la meva néta consento en perdre-m pera sempre. Sí, hi estic resolta! Tot ho faré pera conservar-li la vida: Déu me jutjarà, i, si'm condemna, en sofriré les conseqüencies.

METGE. Aquesta responsabilitat no l'hi deixaré tenir. Jo n'hauria d'acceptar la meva part, i m'hi oposo.

MARE. Com ho farà?

METGE. Avisaré a la dida. L'informaré de tot, exactament, completament; lo que no ha fet vostè! N'estic segur!

MARE. Com! Vostè! Metge! Consultat per una familia que li dóna tota sa confiança, que li revela els seus secrets més terribles i les seves miseries més grans, vostè la trairia...

METGE. Si és una traició, senyora, la llei me l'ordena.

MARE. Jo creia que la llei els ordenava'l secret...

METGE. *(Que ha fullejat el Repertori desde fa uns instants.)* No pas en aquet cas... Aquí hi ha'l fallo que presentia tenir-los-hi de llegir. *(Llegeix.)* «El metge que am coneixement deixa ignorar a una dida'ls perills a que s'exposa alletant una criatura atacada de sífilis congenital, pot ser declarat responsable dels perjudicis causats per son silenci.» Ja veu, senyora, que tot està contra vostès: la conciencia i la llei... I encara que aquesta no'm digués res, jo no permeteria que una familia honrada s'esgarriés fins a cometre un crim. O la desmamen o parlo i em retiro.

MARE. Amb aquestes amenaces vostè abusa del poder que'l seu saver li dóna... Sab que'l volem a vostè prop d'aquell breçol... que tenim fe en vostè... i ens amenaça am deixar-nos... Aquet abandono pot-ser serà la mort de la

criatura. I si l'escolto, si la desmamem, també és la seva mort... *(Afollada.)* Però no hi ha cap medi? Ah! Déu meu! Per què no, perquè no permeteu que pugui sacrificar-me jo! Voldria poguer-me entregar jo mateixa, voldria que aquesta carn ja vella, que aquets ossos vells poguessin servir pera alguna cosa. Am quin goig, am quina delicia consentiria que aquesta horrible malaltia s'apoderés de mi! Per fastigosa, per espantable que fos, l'acceptaria sense pena, sense por, si'ls meus pobres pits buids poguessin encara donar a n'aquesta criatura la llet que li pogués conservar la vida!... *(En Jordi s'ha tirat desde'l principi als braços de sa mare. Ha barrejat a ses paraules sanglots i crids de: «Mamà! Mamà! Calma-t!»)*

TARAT. Mamà! Mamà!...

METGE. *(Emocionat.)* Pobra gent!

MARE. *(Resignada, asseient-se en la cadira que ocupava l'esposa a l'aixecar-se'l teló.)* Digui-ns, doncs, lo que s'ha de fer.

METGE. Desmamar la nena i conservar la dida com a ninyera perquè no vagi a portar el mal en altre lloc. Per la criatura, el perill no és tant gran com vostès creuen. Per altra part, el dolor de vostès m'ha impressionat, i jo'ls juro que faré tot lo que puga pera que aquesta nena's curi ràpida i completament; crec conseguir-ho, i aviat. Fins demà. *(Anant-se'n.)*

TARAT I MARE. Gracies, doctor, gracies. *(La mare's queda asseguda. En Jordi acompanya al metge, que li estreny la mà.)*

ESCENA VII

EL TARAT I LA MARE

TARAT. *(Anant cap a sa mare i volguent abraçar-la.)* Mamà!

MARE. *(Rebutjant-lo am fermesa, però sense violencia.)* Deixa-m estar.

TARAT. *(Que s'ha apartat.)* Encara no som prou desgraciats que hem d'afegir el rencor a nostres penes?

MARE. Déu castiga tes calaverades am la desgracia de ta filla.

TARAT. *(Alçant les espatlles amb expressió dolorosa.)* Creus que això és possible? Ni entre'ls homes n'hi ha cap de tant dolent i injust pera cometre l'acte que tu atribueixes al teu Déu!

MARE. Si, ja ho sé que tu no creus en res.

TARAT. No pas en aquet Déu! *(Apareix la dida, que entra per l'esquerra poc després de la sortida del Metge.)*

ESCENA VIII

ELS MATEIXOS I LA DIDA

DIDA. Senyora, m'ho he pensat mellor: m'estimo més tornar-me'n tot seguit al poble i no cobrar més que'ls cinc-cents francs.

MARE. Què diu ara! Se'n vol tornar al seu poble?

DIDA. Sí, senyora.

TARAT. Però si fa dèu minuts que no hi pensava!

MARE. Què ha passat amb aquesta estona?

DIDA. Que m'ho he rumiat.

MARE. Però què ha rumiat?

DIDA. Res: que anyoro al meu fillet i al meu home.

TARAT. Desde fa dèu minuts?... Hi ha alguna altra cosa.

MARE. És clar que hi ha d'haver alguna altra cosa.

DIDA. No, senyora.

MARE. Sí.

DIDA. Doncs bé: tinc por que l'aire de París no'm provi.

MARE. Pera sapiguer-ho és precís provar-ho.

DIDA. Més m'estimo tornar-me'n a casa tot seguit.

MARE. Però digui-ns el per què, doncs.

DIDA. Ja l'hi he dit: he rumiat.

MARE. Però què?

DIDA. Que he rumiat.

MARE. Oh! Això és un cap de suro!... He rumiat, he rumiat... Però què, li pregunto.

DIDA. Bé, doncs: tot.

MARE. És dir que no sab dir-nos què?

DIDA. Ja l'hi dic: tot!

MARE. És una imbècil, veli-aquí!

TARAT. *(Passant davant de sa mare.)* Deixa-me-li parlar.

DIDA. Ja sé prou que nosaltres no som més que gent de fòra.

TARAT. Escolti-m, dida... Fa poc que tenia por que la traiessim i estava contenta de la mesada que la mamà li havia fixat. A més del sou, li hem promès una bona cantitat pera quan se'n hagi d'entornar al poble. Ara ve i ens diu que se'n vol anar... aixís... de cop i volta... Hi ha un motiu... vaja... per força hi ha d'haver un motiu... Que li han fet alguna cosa?

DIDA. No, senyor.

TARAT. I doncs?

DIDA. He rumiat.

TARAT. *(Impacientant-se.)* No repeteixi sempre lo mateix! He rumiat... Això no vol dir res... *(Amb dolcesa.)* Vaja, digui-ns per què se'n vol anar... *(Silenci.)* Eh?

DIDA. Ja l'hi dic...

TARAT. És com si's parlés a la paret.

MARE. En primer lloc, vostè no té'l dret d'anar-se'n.

DIDA. Doncs jo vui anar-me'n.

MARE. No la deixaré sortir.

TARAT. I deixa-la anar; al cap-d'avall... no la podem pas lligar aquí... *(A la dida.)* Doncs bé! Va-

gi-se'n, si vol, però crec que puc ben dir-li que és més bestia que'l seu bestià.

DIDA. No dic que no.

TARAT. I que no li pagaré el més començat... i el viatge de tornada se'l pagarà vostè.

DIDA. Això ho veurem.

TARAT. Sí que ho veurà, i tot seguit. Ja se'n pot anar; no l'hi privo. Bona nit.

MARE. No t'enfadis, Jordi. *(A la dida.)* No va de serio això... oi, dida?

DIDA. M'estimo més tornar-me'n tot seguit al meu poble i cobrar sols els cinc-cents francs.

TARAT. Què?

MARE. Què diu ara?

TARAT. Cinc-cents francs?

MARE. Quins cinc-cents francs?

DIDA. Els que vostès m'han promès.

TARAT. Nosaltres li hem promès cinc-cents francs? Nosaltres?

DIDA. Sí.

MARE. Quan la nena fos desmamada i si estessim contents de vostè, sí!

DIDA. No, vostès m'han dit que me'ls donarien quan me'n anés; i, com que me'n vaig, els vui.

MARE. En primer lloc, faci-m el favor de parlar-me amb un altre to, ho sent?

DIDA. No han de fer més que donar-me'ls quartos i no piularé més.

TARAT. Ah! Així estem? Doncs bé! Ara sóc jo qui la trec! Així estarà acabat tot seguit!

MARE. Perfectament.

TARAT. Vagi-se'n!

DIDA. Donguin-me'ls cinc-cents francs.

TARAT. *(Senyalant-li la porta amb el braç dret.)* Fumi'l camp desseguida... ho sent?... i més que depressa.

DIDA. Podria parlar-me amb un xiquet més de modos, eh?

TARAT. Que se'n vol anar?... sí o no? Si no, aniré a buscar un municipal.

DIDA. I pera què'l municipal?

TARAT. Pera treure-la, grandíssima...

DIDA. Grandíssima, què?... Per més que siguem de fòra, sab? valem tant com vostès, i encara que siguem tontos...

TARAT. Sí que ho és de tonta... més que tonta... bestia... i alguna cosa més.

DIDA. Si som besties, al menos no som...

MARE. Lo que tè vostè és el cor més dur que una pedra. És una mala dòna.

TARAT. I es porta igual que una lladra.

DIDA. Jo lladra... Per què?

TARAT. Perquè reclama uns diners que no li pertanyen.

MARE. Perquè abandona aquesta pobra criatura!... És una mala dòna!

TARAT. I la treuré d'aquí. *(L'agafa pel braç.)*

DIDA. Ah, sí? Volen, doncs, que'ls ho digui per què me'n vaig?

TARAT. Sí, digui-ho.

MARE. Digui-ho d'un cop. *(L'Enriqueta ha entrat amb el soroll de la disputa sense que ningú l'hagi vista.)*

DIDA. Doncs bé, me'n vaig perquè no vui agafar-hi un mal dolent aquí!

MARE. Vol callar!

TARAT. Vol callar!

DIDA. Oh! No ha de tenir por de que ho sentin. Ja tot-hom ho sab... En Just ha escoltat a la porta lo que'ls deia'l metge. Tot m'ho ha explicat... Es dir que jo sóc tonta!... No tant tonta com això! I vui els meus quartos. I me'n vui anar!

TARAT. Però calli!

MARE. *(Agafant-la pel braç.)* Li dic que calli!

DIDA. Deixi-m estar! Deixi-m estar! M'han dit que

la seva moceta no la criarien, i que estava podrida, perquè'l seu pare té un mal dolent que s'agafa am les donotes de mala vida. *(Se senten dos grans xisclets llensats per l'Enriqueta, que cau a terra am singlots de crisis nirviosa.)*

TARAT. Déu meu! *(Va cap a ella.)*

ESPOSA. *(Escapant-li, redressant-se, amb un gesto de repugnancia, d'odi i d'extremat terror, com una boja.)* No'm toqui! No'm toqui! *(Teló.)*

ACTE TERCER

El despatx del Metge en l'hospital, del que ell és director.

ESCENA I

EL METGE I EL PRACTICANT

(A l'alçar-se'l teló, entren el Metge i el seu practicant, amb trajo d'hospital. El Metge's treu la brusa tot dient:)

METGE. Escolti: no és pas a vostè que espera aquell senyor que hem vist al corredor?

PRACTICANT No, a mi no.

METGE. Aixís, deu ser el diputat... El coneix vostè aquet nom?... No sé què he fet de la tarjeta... *(Busca sobre la taula.)* Ja la tinc. *(Llegint.)* «Loches, diputat de la Sarthe»...

PRACTICANT Es el famós Loches.

METGE. Té raó! Sí, diputat de la Sarthe... Es aquell orador violent, eh?

PRACTICANT Violent i eloqüent.

METGE. Es un home aixís que'ns fa falta... Es preocupa molt de qüestions socials.

PRACTICANT Molt.

METGE. Suposo que deu volguer documentar-se pera crear en el Congrés un moviment a favor dels

projectes de llei que fa tant temps demanem. Vegi què m'escriu... «Loches, diputat de la Sarthe, li ofereix els seus respectes i li agraiaria molt que'l pogués rebre demà diumenge. No és per cap consulta.»

PRACTICANT En efecte, és molt possible que se'n ocupi d'aquesta qüestió.

METGE. Es per ell que he fet venir el número de la sala de Sant Carlos i el 28... Ara que tinc un diputat, li asseguro que l'informaré bé.

PRACTICANT No'm necessita pas?

METGE. No, fins demà.

PRACTICANT Arreveure. *(Va per sortir.)*

METGE. Escolti... Vol fer el favor de dir que'l facin entrar al senyor Loches? Arreveure. *(El practicant surt. Entra'l diputat.)*

ESCENA II

EL METGE I EL SOGRE

SOGRE. *(Després de saludar i de ser invitat a seure.)* Li dono les gracies per haver tingut l'amabilitat de rebre-m fòra de les hores de consulta. Lo que'm porta a parlar am vostè és molt dolorós. Jo sóc el sogre del senyor Jordi Dupont. Després de l'espantosa revelació que's va fer a la meva filla, aquesta ha tornat a casa am la criatura, i vinc a veure si voldria continuar visitant la nena, però a casa meva.

METGE. Sí, senyor.

SOGRE. Gracies... Ara li haig de parlar del miserable que és la causa de totes aquestes desgracies.

METGE. *(Molt dolç.)* Dispensi, jo no puc continuar per aquet camí. Aquesta qüestió és extra medical i no entra en les meves atribucions.

SOGRE. *(Am veu sorda.)* Permeti-m, doctor, i si vostè

m'escolta un moment, també serà del meu parer. No li explicaré'ls projectes de venjança que he format desde ahir, desde que la meva filla ha tornat amb el seu fill als braços, a causa de les revelacions que vostè ja sab; dispensi-m si li parlo amb aquesta forma; però casi no puc contenir l'indignació que m'ofega. Jo m'havia proposat parlar-li d'això am calma, però quan penso en aquest home que tant ignominiosament, tant brutalment, tant covardament m'acaba de ferir a mi i als meus... ja no puc dominar-me, m'agafa un tremolor nirviós. Es abominable! La meva filla! A vintidós anys, doctor, a vintidós anys!... *(Silenci.)*

METGE. Jo respecto i comprenc el seu dolor, però, cregui-m, el seu estat d'esperit no està pera pendre resolucions.

SOGRE. *(Dominant-se.)* Sí, em dominaré; he reflexionat profondament tota la nit. Després dels projectes que he aludit, i que al fi he abandonat, he adoptat el següent, d'acord am la meva filla: volem obtenir el divorci lo abans possible. Aixís és que vinc pera que'm faci'l favor d'extendre-ns el certificat que servirà de base pera la nostra instancia.

METGE. Quin certificat?

SOGRE. Un comprovant de la naturalesa del mal de que aquest home està atacat.

METGE. Ho sento moltíssim, però aquet certificat no puc extendre-li.

SOGRE. Per què?

METGE. El secret professional no m'ho permet.

SOGRE. No és possible que'l seu dever sigui posar-se de la part d'un criminal contra ses víctimes, que són gent honrada.

METGE. Li diré més, pera evitar tota discussió: encara que tingués completa llibertat, no li extendria.

SOGRE. Per què?

METGE. Perquè me'n penediria d'haver-los ajudat a obtenir aquet divorci.

SOGRE. Aixís, perquè vostè professa tals o quals teories, perquè l'exercici de la seva carrera, fent-lo testimoni constant de semblants miseries, l'han fet tornar insensible o escèptic, la meva filla ha de continuar portant tota sa vida'l nom d'aquest individu!

METGE. Es per l'interès de la seva filla que m'hi resisteixo.

SOGRE. I aixís el manifesta aquest interès?

METGE. Dat l'estat d'excitació en que vostè's troba, probablement m'insultarà abans de cinc minuts. No me'n extranyaria gens; ja n'he vist d'altres. Compendrà per què refusava no fa gaire seguir-lo per aquet terreno. Ja que jo he faltat deixant-m'hi portar, dec haver d'explicar-li la causa de la meva actitut. Vostè'm demana un certificat a fi de provar en el tribunal que'l seu gendre està atacat de sífilis, veritat?

SOGRE. Sí.

METGE. Vostè no reflexiona lo següent: i és que al mateix temps provarà públicament que la seva filla ha estat exposada al contagi. Després de tal confessió, registrada oficialment en els expedients dels advocats, creu vostè que trobarà manera de tornar-se a casar?

SOGRE. No's casarà mai més.

METGE. Ella això ho diu avui, però vostè pot afirmar que ho dirà d'aquí cinc anys, d'aquí dèu?... Ademés, vostè no l'obtindrà aquet divorci, perquè jo'm nego a extendre-li'l certificat de la prova que li fa falta.

SOGRE. Jo tindré altres medis de provar-ho. Faré examinar la nena per un altre metge.

METGE. Li sembla que aquesta pobra criatura no ha vingut al món encara am prou desgracia? Ja té

una tara física, i vostè vol afegir-hi un certificat de sífilis congenital que la perjudicarà tota la vida?

SOGRE. Així's priva a les víctimes de defensar-se! Així la llei no'm dóna cap arma contra'l que, sapigent el seu estat, pren una noia sana, confiada, ignocent, l'embruta amb el resultat de les seves disbauxes, la fa mare d'un pobre ser quin pervindre és tal que'ls que l'estimen més no saben si deuen desitjar que visqui o que acabi'ls sofriments d'una vegada! Aquest home ha llansat a sa esposa'l suprem insult, l'ha fet víctima del més odiós atentat. L'ha envilida. Li ha, es pot dir, imposat el contacte am la dòna perduda trasmetent-li la seva tara. Ha establert entre ella i aquesta dòna de tot-hom una certa misteriosa relació. És la sang enverenada d'aquesta prostituta que enverena'l seu fill i que l'enverena a ella mateixa. Aquesta criatura envilida viu am nosaltres, està dintre la familia; ell l'ha portada a nostra llar. Ell ha tacat l'imaginació i el pensament de la meva pobra filla, com ha tacat el seu còs i ha ajuntat pera sempre, en son esperit, l'idea de l'amor, que ella veia tant elevat, am no sé quins horrors d'hospital. Ha ferit la seva dignitat i el seu pudor, al seu amor i al seu fillet. L'ha condemnada a decadencia física i moral. L'ha coberta de baixeses. I la llei i les costums estàn de manera que aquesta dòna no pot separar-se d'aquest home sinó per medi d'un procés del que l'escàndol cauria sobre ella o sobre'l seu fill! Doncs bé, no me'n valdré de la llei. Desde ahir estic dubtant si faria mellor d'anar a trobar a n'aquet monstre i matar-lo com se fa amb un goç rabiós. Jo no sé quina debilitat —quina covardia— no hi ha pas altre calificatiu— m'han retingut i m'han

decidit a dirigir-me a la llei. Doncs ja que la llei no'm defensa, em pendré la justicia jo mateix. La seva mort pot-ser serà un bon exemple pera'ls altres.

METGE. *(Posant-se'l berret.)* Però a vostè'l processaràn.

SOGRE. Seré absolt.

METGE. Sí, però després de la pública revelació de totes aquestes miseries l'escàndol serà més gran, la desgracia més terrible. I qui li diu que a l'endemà de la seva absolució no pot presentar-se-li a davant un altre jutge més autorisat i més sever: qui li diu que la seva filla, comprenent sa desventura, que vostè hauria fet definitiva, corpresa de pietat pera'l que vostè hauria mort, no li demanaria imperiosament am quin dret vostè havia fet una orfaneta i que aquesta també podria algun dia demanar-li comptes!

SOGRE. *(Parlant abans que'l Metge hagi acabat.)* Aixís, què és lo que haig de fer?

METGE. *(Immediatament.)* Perdonar. *(Silenci.)*

SOGRE. *(Sense energia.)* Mai!

METGE. Però, escolti: per ser tant inflexible, està ben segur que vostè no hauria pogut evitar a la seva filla la possibilitat de tal desgracia?

SOGRE. Jo! Hauria pogut evitar... jo tindria una part de responsabilitat...

METGE. I és clar que la té! Quan es va tractar del casament, de segur que vostè's va informar de l'estat de fortuna del seu futur gendre; segurament que vostè va volguer que's provés palpablement que'l dot que ell portava era format per bons valors, cotisats a la Bolsa; vostè devia pendre també informes de la seva moralitat; sols es va descuidar d'un punt, el més important: de preguntar-li si's trobava en bon estat de salut. Això vostè no ho va fer.

SOGRE. No.

METGE. Per què?

SOGRE. Perquè no s'acostuma.

METGE. Doncs bé: si no és costum, hauria de ser-ne; i un pare de familia, abans de donar sa filla a un home, hauria de pendre les precaucions que pren una administració quan accepta un empleat.

SOGRE. Té raó, caldria que una llei...

METGE. Ca, no, senyor! No facin lleis noves; ja'n tenim masses. No n'hi ha necessitat. Bastaria només que se sapigués una mica mellor lo que és la sífilis. Aviat s'establiria la costum que un promès afegís a tot el paperam que se li demana un certificat de metge, una patent nèta, demostrant que no ha de fer quarantena i que pot formar part d'una familia sense por de que'ls hi porti la peste. Això fóra ben senzill. Quan s'hi estaria acostumat, el promès, de la mateixa manera que passa per la rectoria a buscar un butlletí de confessió abans d'anar a l'iglesia, passaria per casa'l metge a buscar un butlletí de salut abans d'entrar al registre civil. Aixís s'evitarien moltes desgracies. Avui, abans de concertar un casament, es reuneix als notaris de les dos families. Seria al menos tant útil reunir també als dos metges. Ja veu que l'informació sobre'l seu gendre va ser incomplerta. La seva filla podria preguntar-li per què vostè, home, vostè, pare, que hauria de sapiguer aquestes coses, es va cuidar menos de la seva salut que de la seva fortuna. Com li he dit: ha de perdonar.

SOGRE. Mai.

METGE. Doncs bé: ja que veig que tinc de fer ús de l'últim argument, en faré. Pera ser tant sever i tant despietat, n'està nèt de pecat vostè mateix?

SOGRE. No he tingut mai cap mal vergonyós jo!

METGE. No és això lo que li pregunto. Li pregunto si s'ha exposat alguna vegada a tenir-ne. Vostè s'hi ha exposat!... Així lo que vostè ha tingut no és virtut, és sort. I una de les coses que més m'irriten és aquet terme de «mal vergonyós» que acaba de pronunciar. Com totes les altres malalties, aquesta és una de les nostres miseries, i no és una vergonya'l ser desgraciat, encara que un s'ho hagi merescut; perquè *(animant-se)* vaja, entenem-nos! Entre'ls homes més rigoristes, entre'ls que dins el seu pudor de religiós protestant no gosen pronunciar el nom de «sífilis» o que fan les més esfereides ganyotes de fàstic quan consenten parlar-ne, que tracten als sifilítics com a culpables, jo voldria saber quants n'hi ha que no s'hagin exposat mai a semblant desventura, quants n'hi ha que hagin posseit verges solament. Aquets tenen dret a parlar. Quants són? De cada mil n'hi ha quatre? Doncs bé: exceptuant aquets quatre, entre tots els altres i els sifilítics no hi ha més que la diferencia d'un etzar. *(Am calor.)* I encara la simpatia hauria de ser pera'ls últims, perquè sofreixen, i si bé han comès la mateixa falta, al menos ells tenen el mèrit d'expiar-la. *(Reprenent-se.)* No, que no'm vinguin amb aquesta hipocressia! El seu gendre, com vostè, com l'immensa majoria dels homes, ha tingut querides abans de casar-se. Ha tingut la desgracia d'agafar la sífilis i s'ha casat creient no ser perillós quan encara ho era. És una desgracia que hem de procurar remediar-la del mellor modo i no afegint-hi nous mals... Vostè és un home... recordi-s de la seva joventut. Lo que'l seu gendre té vostè ho ha merescut tant com ell, més que ell, pot-ser. Doncs tingui per ell la pietat, la benevolença que deu haver de tenir el cul-

pable no castigat pel menos sortós sobre qui ha caigut el càstic.

SOGRE. Vostè té una manera de presentar les coses...

METGE. Que no tinc raó?

SOGRE. Pot-ser sí, però això no ho puc dir a la meva filla pera decidir-la a tornar amb el seu marit.

METGE. Pot donar-li altres raons.

SOGRE. Quines, Déu meu?

METGE. Quines? No'n falten. Li diu que una separació seria una desgracia pera tots, que'l seu marit és l'únic que pot tenir prou abnegació pera ajudar-la a salvar el seu fill. Digui-li que am les ruines de la seva primera felicitat en pot edificar una altra de ben envejable. Digui-li que desde ara cap més unió tindrà probabilitats de ser tant sòlida, sincera i durable. No sé qui ha dit: «Els pecadors penedits són els mellors marits». I és la veritat. I pensi en les ganes que tindrà de fer-se perdonar, el seu gendre. Pensi quin deu ser el seu dolor, i quin respecte, quin agraiment, quina admiració tindrà per la seva dòna si ella consent oblidar... Repeteixi tot això a la seva filla, i afegeixi-hi tot lo que'l seu bon cor li inspirarà, i nosaltres ens arreglarem pera que'l segon fill de la reconciliada parella sigui robust i vigorós.

SOGRE. Però això és possible?

METGE. Sí, sí! Mil vegades sí! Hi ha una frase que no'm canço de repetir en tota ocasió i que voldria fixar per les cantonades; és aquesta: «La sífilis és una orgullosa personalitat que no vol que's desconegui la seva potencia. És terrible per qui la creu insignificant i és benigne pel que sab lo perillosa que és. És com certes dònes: no més s'enfaden quan no se'n fa cas.» Això digui-li també a la seva filla... faci que s'abracin amb el seu marit, del que ella no ha de témer res més, i jo li garanteixo

que d'aquí dos anys estarà joiós de ser avi.

SOGRE. Vostè m'ha commogut, doctor. Vostè ha despertat en mi l'inquietut de responsabilitats desconegudes. Ha obert el meu cor a la pietat i a l'esperança. No sé si podré mai arribar a l'oblit; però li prometo de no fer cap acte irreparable, ni oposar-me a una nova unió, si, dins d'un temps que jo no puc precisar, la meva pobra filla's resigna a perdonar-lo.

METGE. Enhorabona! Però si té alguna altra filla eviti la falta que ha comès al casar la primera.

SOGRE. Que ho sabia jo?

METGE. Ah! Ja! Vostè no ho sabia! És pare i no ho sabia! És diputat, ha acceptat la carga i l'honor de fer les lleis, i vostè no sab! Desconeix la sífilis, com probablement desconeix l'alcoolisme i la tuberculosis?

SOGRE. Però...

METGE. Bé. L'exceptuu, si vostè vol; parlo dels altres, d'aquets cinc-cents no sé quants que hi ha allà baix, al Congrés, i que tant indignament es diuen representants del poble. Encara no han pogut trobar una hora pera parlar d'aquets tres déus fréstecs a quins l'Egoisme i l'Indiferencia fan cada dia terribles, espantosos sacrificis humans. No'ls queda temps pera combatre la trinitat famolenca que suprimeix cada dia milers d'existencies. L'alcoolisme! S'hauria de privar la fabricació de verenos i reduir el número dels expendedors; però com se té por dels grans destiladors, que són rics i poderosos, i dels taverners, que són els amos del sufragi universal, les conciencies s'adormen lamentant-se de l'immoralitat de la classe obrera i fent-ne folletos o discursos. Farsants!... La tuberculosis! Tot-hom sab que'l verdader remei seria'l salari suficient i la desaparició d'aquestes habitacions insanes en les que s'api-

lota als que treballen, als que són a la vegada els més útils i els més desgraciats. Però aquet remei no'l volen! En cambi's vol que'ls obrers no escupin a terra. És admirable! Però i de la sífilis, per què no se'n ocupen vostès? Per què, quan van crear nous ministeris pera protegir tota classe de coses, no'n van fer un que's cuidés de protegir la salut pública?

SOGRE. Estimat doctor, vostè també cau en la mania de considerar al govern com la causa de tots els mals. Ensenyin-nos el camí vostès, els savis; ja que's tracta de coses que vostès coneixen i nosaltres ignorem, comencin per indicar-nos les mides que creguin convenients.

METGE. Aquesta sí que és bona! Fa prop de quinze anys que l'Academia de Medecina va fer un projecte en aquet sentit, aprovat per unanimitat, i va ser enviat al ministeri competent. No se'n ha parlat mai més.

SOGRE. Creu vostè que veritablement hi han medis...

METGE. Vostè mateix podrà indicar-los. Ja veurà lo que ha passat. Ahir, al rebre la seva tarjeta i llegint-hi la seva investidura, vaig creure que vostè venia pera informar-se, i, després d'haver-li donat l'hora de rebre-l, vaig fer sortir dels meus malalts dugues persones que li volia ensenyar. Tranquilisi-s, no li excitaré'ls nirvis: cap d'aquets que veurà tenen tara aparent. No són els nostres grans malalts, són senzillament tarats; no vui dar-li una lliçó de patologia, sols vui fer-lo reflexionar. Jo ahir pensava: «Per fi, vet-aquí un diputat que va a pendre-s pel seu compte la nostra causa». Em vaig equivocar; vostè venia per altra cosa. No hi fa res. —Ara que'l tinc no'l deixo anar. —Cal que's sobreposi a la seva desgracia personal, que generalisi i que pensi en els milers de sers que pateixen semblants sofriments. Sí,

senyor, a milers són, en totes les classes de la societat. De l'hostatge del vici l'enfermetat passa a la llar, generalment am pocs intermediaris. De manera que sanejar el carrer és preservar la familia. Aquí's poden aplicar mides preventives. Però li vui provar que'l nostre enemic més gran és l'ignorancia. Entengui-ho bé: l'ignorancia. Sempre sentirà la mateixa cançó: «No ho sabem! No ho sabem!» És per això que molts malalts, que s'haurien pogut salvar si haguessin vingut a temps, ens arriben massa tard, després d'haver escampat la peste al seu voltant. Ara ho veurà... *(Va a la porta.)* Això em posa fòra de mi. Què hi vol fer! Nosaltres no podem pas anar-los a buscar. *(A una dòna que va a entrar.)* Entri. *(Al sogre.)* Aquí'n té un exemple... Aquí té una dòna que està molt seriament atacada. Jo ja l'hi he dit... També li dic que vingui cada vuit dies... *(A la dòna.)* No és veritat?

OBRERA. Sí, senyor.

ESCENA III

ELS MATEIXOS I UNA OBRERA

METGE. *(Enfadat.)* I quant temps fa que no ha vingut?

OBRERA. Tres mesos.

METGE. Tres mesos! I es pensa que puc curar-la en aquestes condicions! No puc, no hi tinc confiança seguint-ho fent aixís. Vostè'm desalenta, em desanima!... En fi, per què no ha vingut abans? Que no ho sab que vostè té una malaltia grave, molt grave?

OBRERA. Oh, sí, senyor, prou que ho sé! Si'l meu marit en va morir.

METGE. *(Am més dolcesa.)* El seu marit en va morir?

OBRERA. Sí, senyor.

METGE. Que no's cuidava?

OBRERA. No, senyor.

METGE. I no li ha servit d'exemple?

OBRERA. Prou que ho voldria poguer venir tant sovint com vostè'm diu, però costa massa car.

METGE. Com, massa car?

SOGRE. Les consultes són de franc!

OBRERA. Sí, senyor; però són a les mateixes hores del treball. I ademés és lluny de casa aquí. Són molts els malalts que vénen, i una ha d'esperar tanda... És un dematí... devegades tot un dia perdut... I l'amo, descontent, ens amenaça am despatxar-nos... Allavores no's ve fins que no's pot aguantar més... I ademés...

METGE. Què?

OBRERA. Oh! Res. Prou bò que és vostè.

METGE. Sí, parli...

OBRERA. Doncs bé: ja ho sé que no hauria de fer escarafalls; però jo no he sigut sempre tant pobre... Abans de la desgracia del meu marit teniem establiment... i sempre queda una mica d'orgull... Jo he viscut tota la vida del meu treball... Jo no sóc una dòna perduda... I haver-me d'esperar aixís, barrejada am tothom... i veure-m obligada a dir alt, davant dels altres, aquestes miseries... No tinc raó, ja ho sé... ja me'n faig càrrec; però de totes maneres, és trist, cregui-m, ja li dic jo que és ben trist...

METGE. Pobra dòna!... *(Curt silenci... Molt dolç.)* Va ser el seu marit qui la va contagiar?

OBRERA. Sí, senyor... Tot lo que'ns ha passat ha vingut d'ell... Estavem establerts a fòra... va agafar el mal... es va tornar mig boig... no sabia portar el negoci... feia pedidos a tort i a dret per cantitats molt grosses. Venien els venciments i no podiem pagar.

METGE. I per què no's va cuidar?

OBRERA. No'n sabia res ell... Després ho vàrem vendre tot i vinguérem a París... Però ja no teniem cap diner, i es va decidir a fer-se visitar en un hospital.

METGE. I què?

OBRERA. La visita ja li van fer, però li van negar les medecines.

METGE. I per què?

OBRERA. Perquè no feia més que tres mesos que erem a París. Quan un no fa sis mesos que hi viu no té dret als remeis pera curar-se.

SOGRE. És veritat això?

METGE. Sí, senyor, és el reglament.

OBRERA. Ja veu que no és culpa nostra.

METGE. No té cap fill vostè?

OBRERA. No he pogut acabar cap embraç. El meu marit va agafar aquet mal al principi del nostre casament... mentres feia'ls vintivuit dies del servei de reservista... Hi han dònes d'aquelles pels voltants dels quartels... *(Silenci.)*

METGE. Vaja, està bé... Tingui'l meu adrés... vingui a casa meva'l diumenge al dematí... *(A l'arribar a la porta li posa una moneda a la mà... Bruscament.)* Vaja, vaja, prengui això! No faci l'orgullosa am mi!... Vagi... vagi... no tinc temps d'escoltar-la. Psit! Psit!... *(L'empeny a fòra suaument... A n'algú que no's veu.)* Vol fer el favor...?

PARE. *(Desde fòra.)* Sóc el pare d'un jove que vostè ha visitat aquet dematí... Aquell que li ha demanat per parlar-li després de la consulta.

METGE. Sí, molt bé, ja'l reconec... El seu fill és aquell colegial?

PARE. *(Desde la porta.)* Sí, senyor.

METGE. Entri. Ja pot parlar a davant del senyor.

ESCENA IV

El Metge, el Sogre i un Pare, i aviat una Perduda

Pare. Com vostè sab, senyor metge, m'està passant la més gran de les desgracies... El meu fill, a divuit anys, està mig paralisat... a conseqüencia del mal dolent... Nosaltres tenim una tendeta... vàrem fer els sacrificis més grans pera posar-lo al colegi... i ja ho veu!... Jo voldria que lo que'ns ha passat a nosaltres no passés a ningú més. Al sortir del colegi, el meu pobre noi va ser enganyat per una d'aquestes donotes. S'ha de consentir que desencaminin a nois de quinze anys? No hi ha prou policia pera impedir això si's volgués?... Què li sembla a vostè?

Metge. Sí.

Pare. No's deu volguer, doncs.

Metge. No sé...

Pare. Aquí té'l meu fill... Valdria més que fos mort... Un noi tant guapo... i tant bò... i tant orgullosos que n'estavem...

Metge. No's desesperi. Mirarem de curar-lo. *(Am pena.)* Però per què ha esperat tant temps a portar-lo?

Pare. Jo no ho sabia que ho tingués... No va gosar a dir-m'ho... tenia por que'l renyés. Mentrestant el mal feia'l seu camí. Quan ja no va poguer aguantar més, va anar, d'amagat meu, a trobar d'aquets metges explotadors, que'l van robar miserablement i que no li van donar cap bon remei... I no hauria de prohibir-se això també? Tant ocupats estàn els que'ns governen, que no tenen temps de pensar en això?... No hauria de ser això primer que tot?

METGE. Té raó; la seva excusa és que no ho saben... Animi-s, home, animi-s... Hem curat malalts més graves que'l seu fill... En quant als altres... pot-ser algun dia hi pensaràn aquets senyors. *(L'acompanya fins a la porta... Al sogre.)* Ja ho veu: el veritable remei està en una modificació de les costums. S'hauria d'acabar el tractar la sífilis com un mal misteriós del que ni'l nom es gosa a pronunciar... L'ignorancia en que's té al públic de la veritable naturalesa i conseqüencies d'aquesta enfermetat contribueix a empitjorar-la i propagar-la. Casi sempre s'agafa perquè «no se sab», se la deixa tornar perillosa per falta de cuidado perquè «no se sab» i s'encomana als altres també perquè «no se sab». S'ha de sapiguer, i és precís ensenyar als joves les responsabilitats que tenen i les desgracies que's preparen durant la seva adolescença.

SOGRE. Però no's pot pas anar a ensenyar a les criatures, en els colegis...

METGE. I per què no?

SOGRE. Hi han curiositats que fóra imprudent despertarles...

METGE. *(Més exaltat.)* Creu vostè que priva de despertar-les aquestes curiositats? Si no, pregunti-ho als nois i noies que han passat pels colegis i pensionats... Aquestes curiositats no s'ofeguen, sinó que se satisfàn com se pot insanament, baixament. No hi ha res d'immoral en l'acte que perpetúa la vida per medi de l'amor... Però nosaltres organisem al seu entorn, i com a única ensenyança del nostres fills, una gegantina i rigurosa conspiració de silenci. Un bon burgès portarà la seva filla i el seu fill a n'aquets famosos cafès-concert on s'hi senten *couplets* que farien posar vermell a un mico, però no permeterà que's parli serio-

sament davant d'ells d'aquest acte d'amor que sembla només hagin de conèixer per medi de blasfemies i profanacions... No hi ha termes mitjos: és una cosa de la que no se'n parla sense tornar-se vermell, o se'n parla per medi de cançons obscenes i bromes de quartel. La pornografia és admesa, la ciencia no. Això és lo que s'hauria de cambiar! Caldria educar l'esperit del jovent explicant-li aquets fets seriosament i sense misteris desvetllar en ell l'orgull d'aquet poder creador que a cada un de nosaltres ens fa igual a un déu; se li hauria de fer compendre que és com una especie de temple aont es forja l'avenir de la raça, i ensenyar-li que ha de trasmetre intacte l'herencia de la que és dipositari, herencia preciosa constituida dolorosament per totes les llàgrimes, les miseries i sofriments d'una interminable serie d'anspassats.

SOGRE. Lo que també s'hauria de fer, i per sobre de tot, crec endavinar-ho: és anar fins al començament, del mal. S'hauria d'atacar la prostitució i obrar contra aquestes miserables dònes, veritables enverenadores.

METGE. Enverenadores! Vostè oblida que primer han sigut elles les enverenades! Vui fer-n'hi veure una d'aquestes. Li adverteixo que no parla com una duquesa. Però no hi fa res. Pera fer-la parlar, vaig a alabar-li la seva mania. Vol ser bailarina. *(Entra una perduda, d'una vintena d'anys, bonica, alegra i d'aspecte discret.)*

METGE. Com va això desde aquet dematí? *(Sense sentir la contesta.)* Encara vols ser bailarina?

PERDUDA. Vaia.

METGE. Doncs bé: el senyor és un amic del director de l'Opera i pot recomenar-te. Estàs contenta?

PERDUDA. Sí. Però... si van a demanar informes, estic ben fresca!

METGE. No hi aniràn... Només digues al senyor quins són els teus gustos, lo que vols fer, lo que has fet... explica-li.

PERDUDA. Els meus pares tenien rals i m'havien posat pensionista.

METGE. *(Deturant-la.)* És inútil que expliquis aquesta historia. El senyor no la creurà.

PERDUDA. Ah!... Bé, doncs, si li dic la veritat, no voldrà recomanar-me al seu amic.

METGE. Sí, dòna, sí. A veure... tu vas venir a París...

PERDUDA. Sí.

METGE. Et van colocar de criada.

PERDUDA. Bueno, sí...

METGE. Quina edat tenies?

PERDUDA. Tenia disset anys fets...

METGE. I després vas tenir un nen?

PERDUDA. *(Com extranyada de la pregunta i trobant la cosa molt natural.)* I bé, sí, a divuit anys.

METGE. Qui era'l pare?

PERDUDA. *(Amb el mateix to.)* Era'l meu amo.

METGE. Doncs bé... parla... explica-t... La teva mestressa va sapiguer que estaves embraçada... i aleshores?

PERDUDA. *(Trobant encara natural la cosa.)* Miri, em va despatxar. Jo al seu puesto hauria fet lo mateix.

METGE. No m'obliguis a arrencar-te aixís les paraules. T'he dit que t'expliquessis, vaja! El senyor és foraster i no sab com passen aquí aquestes coses.

PERDUDA. *(Molt alegra.)* Ah! Bueno! Ja ho podia dir... Miri... Una nit es va treure les xinel·les, va pujar al meu quarto i em va dir: si crides, et despatxo... Aleshores...

METGE. No... Comença l'historia desde'l moment que't vas quedar sense colocació.

PERDUDA. Bueno, i això's pensa que ha de fer riure al senyor?

METGE. Deixa-ho córrer. Explica lo que fas ara.

PERDUDA. Em curo.

METGE. Abans de curar-te.

PERDUDA. Feia la carrera cap al tard.

METGE. Però de quina manera... dòna... el senyor és foraster.

PERDUDA. És vritat... Em sembla mentida que hi hagi gent que no ho sàpiga això... Miri, faig com qui ve de treballar... vestideta molt senzilla... porto un paquetet amb un mocador negre... i vaig caminant per davant de les botigues... Això és cançat, perquè, pera fer-ho bé, s'ha de caminar depressa. Després m'aturo a davant d'un aparador... De cada dèu vegades, nou, ja he pescat. Lo més xocant del cas és que'ls homes sembla que s'hagin dit la manera d'empendre-ns. Ho diuen de dugues maneres... no surten d'aquí... «Va molt depressa vostè» o bé: «No té por d'anar tota sola?» Això o altres coses per l'istil ja se sab lo que vol dir, eh? Devegades me vesteixo de negre i faig «la viudeta». Pera fer-ho aixís també s'ha de caminar depressa, és vritat, però dóna molt, i no sé per què... al cap d'un minut d'enraonar davant d'un aparador ja ho saben prou que no sóc una viudeta, no és vritat? Doncs no hi fa res, l'efecte ja està fet i ells continuen... *(Seriosa.)* N'hi han de coses aixís que una no se les explica...

METGE. I què són els teus clients? Empleats, viatjants de comerç?

PERDUDA. Doncs miri... només que senyors que estàn molt bé.

METGE. Ho diuen ells això.

PERDUDA. Bé prou que ho veig jo: n'hi ha molts de condecorats... Fins és divertit: quan els trobem són condecorats, porten l'insignia; ens segueixen... i crac!... ja no la porten. Això'm va fer gracia. Ho vaig veure pel vidre d'un aparador:

dissimuladament, com caminant, fan saltar el llacet d'un cop de dit com quan se desgranen pèsols, sab?

METGE. Sí, ja ho sabem. Parla-ns del teu nen... Què se'n ha fet?

PERDUDA. Miri, el vaig deixar al torn.

METGE. *(Al sogre.)* A la Casa de Maternitat.

SOGRE. No li va fer res deixar al seu fill?

PERDUDA. Bé valia més deixar-lo allà que no pas emportar-me-l am mi pera que's morís de fam.

SOGRE. Però era'l seu fill...

PERDUDA. També ho era de son pare. Que se'n ha cuidat ell?... I vostès encara'm fan pensar en això! Em fa rabia. Però al cap-d'avall volen dir-me què podia fer? Donar-lo a dida? Si jo hagués estat segura de guanyar prou diners, ben segur que li hauria donat. Però jo me'n volia tornar a servir... I am vinticinc o trenta francs que hauria guanyat no hauria pas pogut pagar les mesades, vritat? Desde'l moment que volia fer vida honrada havia de deixar el meu fill.

SOGRE. És horrible!... *(El Metge'l detura amb un gesto.)*

PERDUDA. Això és tal com els dic... Diguin-me un altre medi si'l saben... Veuen com no saben què dir?... *(Continuant.)* Doncs aixís no val la pena d'amohinar-s'hi... I vostès em respondràn: «És que no has sigut prou honrada». És vritat... sí... no he fet gaire temps a les cases... Però quan se té gana i un jove guapo ofereix un sopar, s'ha de ser de fusta per no acceptar. Si jo hagués tingut un ofici, encara!... Però no'n tenia. I a l'últim he anat a parar a l'Hospital. Això sí que és un qüento que jo no comprenc. Me van tancar perquè estava malalta... Aquets bacons d'homes et claven un mal fastigós i m'ho fan pagar a mi... Això és massa.

METGE. Però't vas ben venjar... segons me vas dir.

PERDUDA. *(Joiosa.)* Sí, hi van haver les tornes... *(Al so-*

gre.) L'hi haig d'explicar això també... Abans de portar-me a l'hospital, el mateix dia que vaig saber que estava empestifada, tornava a casa furiosa, naturalment... i pel carrer sab a qui vaig trobar? Al meu antic amo. «Déu me'l porta—vaig dir jo.—Vet-aquí l'ocasió de fer-te pagar lo que'm deus... amb interessos i tot.» Li vaig fer una rialleta... Ah! Desseguida hi va caure... *(Tràgica.)* I quan el vaig haver deixat, no sé quina fogarada, quina rabia'm va passar per la sang... Em vaig entregar a tots els que'm van volguer... per qualsevol preu, de franc, si no m'oferien res... N'hi vaig fer caure tants com vaig poguer... els més joves, els més guapos... No feia més que tornar-los lo que m'havien donat! Allavores em vaig esbravar i se'm va acabar la rabia... i ara tot em fa riure... Les altres dònes fan com jo... Però no ho fan pera venjar-se: ho fan pera guanyar-se'l pa... Encara que s'estigui malalt s'ha de menjar, no és vritat? *(Silenci.)* Doncs aixís, pera bailarina, ja pensarà en mi, oi? El senyor li donarà la meva adressa.

SOGRE. L'hi prometo.

PERDUDA. Gracies. *(Surt.)*

ESCENA V

EL SOGRE I EL METGE

METGE. No's pensi que hagi guardat per l'últim i sense motiu la confessió d'aquesta desgraciada. Tot es resumeix amb ella. Aquesta víctima transformada en calamitat pública és el símbol del Mal creat per nosaltres i que recau sobre nosaltres. No tinc d'afegir-hi res més. *(Am lleugeresa.)* Però si en el Congrés pensa una mica en lo que acaba de veure, no haurem pas perdut el temps. *(Teló.)*

UN LLIBRE ABSOLUTAMENT INDISPENSABLE ALS AFICIONATS

Catàleg d'Obres Teatrals Catalanes

4.000 títols entre drames, comèdies, sainets. diàlegs, monòlegs i sarsueles. Teatre d'infants i el més extens

REPERTORI SENSE DONES

cada obra es detalla el nombre de personatges, homes i dones; si està escrita en vers o prosa; si és còmica o dramàtica

egeu les seccions ue conté el Catàleg

Obres en dos, tres o més actes, amb una o més dones.
Obres líriques en dos, tres o més actes, amb una o més dones.
Obres en un acte, amb una o més dones.
Obres líriques en un acte, amb una o més dones.
Obres en dos, tres o més actes, sense dones.
Obres líriques en dos, tres o més actes, sense dones.
Obres en un acte, sense dones.
Obres líriques en un acte, sense dones.
Monòlegs per a home.
Monòlegs per a dona.
Teatre d'infants en un o més actes.
Monòlegs per a nois.
Monòlegs per a noies.

n volum d'unes 150 pàgines, 2 pessetes

s qui vulguin rebre'l per correu, hauran d'afegir 0'40 ptes, per al franqueig certificat

libreria i Arxiu Teatral Millà

arrer de Sant Pau, 21 BARCELONA